

Afslutningsevaluering

Pigehøjskole på Brenderup Højskole

Kvinder med anden etnisk baggrund i det offentlige rum som aktive samfundsborgere i det danske samfund.

Marts - juni 2005

"Jeg syntes det var meget spændende for mig at høre, da fru minister snakkede og hun give til os nogen chance, hvor vi kan bruge den så godt vi kan."

[Pigehøjskoleelev]

"Det er jo ikke fordi de familier vil deres døtre og søstre det skidt eller nødvendigvis er ude på at undertrykke dem. Det er simpelthen fordi, de er utrygge. De vil beskytte dem mod et samfund med ukendte sociale spilleregler."

[Projektmedarbejder]

"På højskolen har jeg lært, hvordan piger virkelig er, alt det man kan sammen, lært at klare mig selv og lært meget fagligt dansk"

[Pigehøjskoleelev]

Hæftet er lavet i samarbejde med IntegrationsForum Fyn og kan rekvireres ved henvendelse til Brenderup Højskole. Hæftet kan desuden downloades på IntegrationsForum Fyns hjemmeside: www.if-fyn.dk

Design & layout af ghettoBlast:
www.ghettoBlast.dk
tbt@ghettoBlast.dk

Brenderup Højskole, Stationsvej 54, 5464 Brenderup.
Tlf.: 64 44 24 14 · Fax: 64 44 23 37
kontor@brenderuphojskole.dk
www.brenderuphojskole.dk

Forord

Vi har hermed fornøjelsen af at kunne præsentere evalueringen af projektet "Pigehøjskole på Brenderup Højskole - kvinder med anden etnisk baggrund i det offentlige rum som aktive samfundsborgere i det danske samfund".

En fornøjelse, da alle pigerne enstemmigt tilkendegiver, at højskoleforløbet har øget deres interesse for uddannelse og bedre integration på arbejdsmarkedet. Typiske forklaringer som at være blevet "bedre til dansk", "kende Danmark bedre", "føle det er mit land" og at have erhvervet "viden om det danske samfundssystem," kombineret med grundige, personlige vejledningsforløb, har ført til, at de fleste elever nu er tilmeldt fortsat uddannelse, ligesom enkelte har fundet egen bolig.

Pigehøjskolen blev overalt modtaget som en fantastisk god idé, men samtidig med stor skepsis: "Det er simpelthen for farligt; familierne vil være utrygge og beskytte dem mod et samfund med ukendte sociale spilleregler", hed det sig blandt såvel integrationskonsulenter som nydanske borgere, og mange systematiske undersøgelser underbygger påstandene.

Det samlede projekt har omfattet 33 piger med anden etnisk baggrund end dansk og er finansieret via Undervisningsministeriets Lov om Folkehøjskoler, Højskolernes Udviklingsmidler, Brenderup Højskole og Integrationsministeriets pulje vedr. særlig nyskabende initiativer rettet mod familiesammenførte og flygtninge- og indvandrerkvinder.

Mængden af interessenter er således mangfoldig, og evalueringen har derfor nok fokus på resultaterne, men den har i lige så høj grad et lærings- og udviklingsøjeblik: Hvad har man gjort i forhold til succeskriterierne, og hvordan har man arbejdet med de personlige og faglige aktiviteter?

Integrationsministeriet har bidraget med puljemidler til pigehøjskolen, hvorfor projektets barrierenedbrydende værdi må bedømmes ud fra Regeringens overordnede mål om flest mulige i selvforsørgelse. På denne baggrund tilføjer evaluatorene skønmæssige opfattelser, der må være at betragte som en udfordring til den interesserede læser.

Etnisk og kønsmæssig adskillelse i samspil med de Grundtvig-koldske dannelsesprincipper - som her udfordres af tilføjelsen af eksamensforberedende undervisning - bør således give en indikation på, hvorvidt pigehøjskolen kan åbne et nyt vindue for den enkeltes selvforsørgelsespotentiale.

Kan denne innovative højskolemetode anvendes til at skabe progressiv udvikling omkring de centrale barrierer for etniske kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet; heriblandt kulturforskelle, forskelle i arbejdsidentitet, helbred, sprog og uddannelses- og arbejdsmæssige kompetencer?¹ Hvad vil projektresultatet have af betydning for den enkelte elevs sociale relationer i familien og for familiens netværk, og kan vi få nye interkulturelle erfaringer? Kan også de statslige og kommunale sagsbehandlere, politikere, ungdomsvejledere og sproglærere få nye integrationsværktøjer, og kan der ligefrem opstå et nyt og samfundsaktuelt aktørfelt?

Jacob Lundgaard & Tommy Bæk Torpegaard

IntegrationsForum Fyn, august 2005

¹ Centrale barrierer iflg. LG Insight, "Kvinder fra tredjelands og deres arbejdsmarkedstilknytning på Fyn", august 2004.

Indholdsfortegnelse

1.	Sammenfatning & anbefalinger	S. 6
1.1	Organisering & rekruttering	
1.2	Pigehøjskoleforløbet	
1.3	Særligt værdifulde aktiviteter	S. 9
1.4	Udviklingsområder - 10 gode råd til det videre arbejde	S. 11
2.	Projektets baggrund, idé & målsætninger	S. 15
2.1	Projektets baggrund	
2.2	Mål & metoder	S. 16
3.	Projektorganisering	S. 18
3.1	Organisatoriske netværk	
3.2	Rekrutteringsforløb	
3.3	Visitation	S. 20
4.	Projektindhold & gennemførelse af højskoleforløbet	S. 21
4.1	Deltagerne	
4.2	Lærerne	
4.3	Skemasammensætning	S. 22
4.4	Undervisningens organisering & indhold	
4.4.1	Hovedfag	
4.4.2	Valgfag & tilvalgsfag	S. 23
4.5	Øvrig undervisningsaktivitet	S. 24
5.	Vejledning & afklaring	S. 29
5.1	Livshjul	
5.2	Vejledning	S. 30
6.	Netværksinvolvering & -spredning	S. 32
7.	Pigehøjskoleprojektets bæredygtighed	S. 35
7.1	Målopfyldelse og succeskriterier	
7.2	Evaluering af projektets delelementer	S. 36
7.2.1	Evaluering af organisatoriske virkemidler	
7.2.2	Evaluering af undervisning og øvrigt indhold	S. 39
7.2.3	Evaluering af udvalgte tilvalgsfag, valgfag & vejledning	S. 41
7.2.4	Sammenfatning af læringsforløbet på Brenderup Højskole	S. 42
8.	Evaluatørperspektiv & interesser	S. 44
9.	Noter	S. 46
	Anvendt litteratur	S. 47
	Bilag: Marianne Horsdals narrative interviews	S. 48

1. Sammenfatning & anbefalinger

1.1 Organisering og rekruttering

Projektet havde fra begyndelsen fokus på ghettoområderne i Vollsmose, Gjellerup, Brøndby Strand, Mjølnerparken & øvrige Nørrebro, og med det formål at understøtte udformningen af undervisningsaktiviteterne blev der oprettet en inspirationsgruppe med fagspecialister fra disse områder.

Adskillige af ghettoområdernes institutioner, projekter og nøglepersoner blev screenet til frontrekruttering, men på trods af udbredt respekt for initiativet omkring pigehøjskolen, var der stor skepsis over for rekrutteringsmulighederne. Da den, ofte stærke, sociale kontrol fra familiens side kræver en speciel form for rekruttering, ansatte man to velrespekterede kvinder i Gjellerup og Vollsmose, der via informationsspredning og møder med sagsbehandlere og områdernes etniske foreninger forsøgte at rekruttere kursister i fokusområderne.

Der blev ligeledes arrangeret besøg på højskolen i grupper eller efter individuel aftale, oftest sammen med en sagsbehandler og/eller familien, og netop disse besøg virkede tillidsskabende og afmystificerende for gæsterne.

Men efter udsendelse af informationsmateriale til landets 275 kommuner og mange uddannelsesinstitutioner viste det sig, at især de små og mellemstore kommuner blev projektets primære rekrutteringskilde.

1.2 Pigehøjskoleforløbet

I højskoleforløbet deltog 33 piger mellem 17 og 26 år med anden etnisk baggrund end dansk. Pigerne repræsenterer dermed ikke mindre end 13 forskellige oprindelseslande. Nogle kommer fra almindelige, velfungerende familier, mens andre kom til højskolen direkte fra krisecentre og c/o-adresser pga. uoverensstemmelser med eller direkte trusler fra familien.

28 kursister gennemførte projektet i sin helhed, mens 5 afbrød højskoleopholdet som følge af graviditet, manglende motivation eller andre personlige årsager.

9 lærere - med hver deres specifikke uddannelses- og erhvervsbaggrund - gennemførte undervisningsforløbet, der var tilrettelagt med hovedvægten på fagene basisdansk, dansk med 9. klasses afgangseksamen som mål, samt et forberedelseskursus mhp. optagelse på Social- og Sundhedsuddannelsen (SOSU). Alle 10 indstillede elever bestod den mundtlige del af 9. klasses afgangseksamen, mens 5 elever er blevet optaget på Social- og Sundhedsuddannelsen.

Elevernes opholdstid i Danmark og deres forudsætninger for højskoleforløbet er meget forskellige, hvilket har stillet helt særlige krav til ildsjælsindsats fra lærerside og store samarbejdskrav til elevside.

Som supplement til liniefagene gennemførtes undervisning i IT, kommunikation og personlig udvikling, avis og en lang række kreative fag.

A. Kompetencekapital - kapacitet til at mestre omgivelsernes krav

Forløbets fagindhold gav mulighed for at anvende elevernes forskellige udviklingssider og intelligenser, og ikke mindst kommunikationsundervisningen, hvor der blev undervist i ikke-voldelig kommunikation (*girafsprø*), gav stor inspiration i udviklingen af pigernes sociale relationer og positive fremtidsstænkning. For de fleste elever var det således en ny erfaring, at piger er i stand til at understøtte hinanden og samarbejde med så gode resultater.

Hertil kom fællesaktiviteter med foredrag, kulturaftner og elevmødernes demokratilæring, ligesom praktikdage og ekskursioner trak trådene ud til det øvrige samfund og helt op til øverste demokratiske niveau; Folketinget.

Pigehøjskolen har i løbet af projektperioden ligeledes stået bag et offentligt politisk debatmøde omkring "Integration i Danmark" med deltagelse fra folketingsmedlemmerne Anne Baastrup og Søren Krarup, samt et stort og velbesøgt offentligt seminar, "Den gode integration", med deltagelse fra bl.a. Integrationsminister Rikke Hvilshøj og en lang række eksperter på integrationsområdet; heriblandt eleverne selv. Disse aktiviteter blev ved flere lejligheder omtalt i dagblade, radio og TV.

På individuelt plan blev kundskabstilegnelsen og de mange fællesaktiviteter bundet sammen af den enkelte elev i det skemalagte arbejde med den personlige logbog.

Livshjulet blev brugt som arbejdsredskab i forbindelse med den vejledning, der gjorde det klart for den enkelte elev, hvilke udviklingsopgaver hun selv mente at skulle arbejde med fremover. Emner som familie, venner, uddannelse, sundhed, dansk, integration og indflydelse på eget liv fremstod som det spind, der synliggjorde pointen om den enkeltes selvansvar for det helstøbte hverdagsliv. Vejledningen profilerede sammenfattende den enkelte elevs uddannelsesvalg set i lyset af mål for beskæftigelse.

Som observatør på pigehøjskoleprojektet forbavses man over, hvad det har været muligt at gennemføre på blot 3 måneder! Brenderup Højskoles undervisningsaktivitet forekommer engageret og veloplagt, hvor mange didaktiske² metoder virkningsfuldt har været anvendt i kombination med undervisningens tilrettelæggelse efter teorien om menneskets mange intelligenser.

Den skemalagte undervisning har bidraget til at sammenbinde den fagspecifikke og direkte kompetencegivende undervisning således, at eleverne på pigehøjskolen har erfaret essensen af, at ansvar for egen læring er hårdt arbejde, der kræver samarbejdsevne og engageret indsats.

² Didaktik er læren om undervisningsmetoder og læren om dannelsens indhold og struktur. Indholds- og metodesiden smelter oftest sammen og omfatter overvejelser over, hvad der skal læres (dannelsese teori, læreplanteori og fagplanteori), og hvordan der skal undervises og læres (metodelære).

B. Livsfortællinger

Marianne Horsdal, Institut for Pædagogisk Forskning og Udvikling, har foretaget 4 narrative interviews med elever fra pigehøjskolen, som er at finde i evalueringens bilag. Livsfortællingerne gav hende det indtryk, "at man her fik sat nogle ord på, hvad det er, højskolen kan, når den er bedst," og hun fortsætter:

"Pigerne har været utrolig glade for deres højskoleophold. De har fået positive oplevelser for livet, og de har lært en masse. De har både fået undervisning i dansk sprog, taget danskprøve i samarbejde med VUC og haft traditionelle højskolefag. Det har været en god kombination og viser, at formel undervisning og kompetencegivende fag sagtens kan forenes med højskolefag og give et rigtig godt resultat. Højskolefagene ser tilsyneladende ud til at have støttet den mere formelle undervisning ikke mindst i forhold til undervisning i personlig udvikling og "det gode liv," hvor eleverne er blevet både udfordret og støttet dannelsesmæssigt, og er blevet modnet og mere afklarede.

Men også lærernes personlige engagement, hvor de har været til rådighed også uden for timerne, højskoleformens på en gang både udfordrende og trygge samvær, hvor man lærer at leve sammen og får etableret fællesskaber på tværs af forskelligheder, har styrket pigerne. Højskoleformen betyder, at den enkelte bliver set som en person, som et særegent individ, og ikke blot som en generaliseret anden, samtidig med at der er fokus på fællesskab.

Den sidste dag, jeg var på skolen, for at lave interviews, kom en del af pigerne hjem fra Middelfart VUC med deres eksamensbeviser, og det var herligt at se, hvordan de udløste knus og kram og udviste gensidig opmuntring, stor glæde og solidaritet på tværs af alle skel.

Det er en voldsom ting for et barn og et ungt menneske at komme til et andet land og en anden kultur, måske endda med traumatiske oplevelser i bagagen. Der er stor usikkerhed og måske angst over for alt det nye og ukendte, og det er svært at finde sig selv i en ny sammenhæng. Det er også svært at finde ud af, hvad der er realistiske muligheder, og at blive afklaret i forhold til fremtiden, hvad man kan eller ikke kan. Oplevelsen af ensomhed, isolation, anderledeshed og utryghed befordrer ikke læreprocesser.

Opholdet har betydet, at pigerne er kommet i gang med en god læreproces. De er nu i stand til at komme videre med deres liv og har fået mere tillid til deres egne muligheder. De har lært at tænke mere positivt over tilværelsen, samtidig med, at de har forbedret deres dansk kundskaber.

Uden dette højskoleophold kunne flere af pigerne risikere at spille år af deres liv, få ødelagt deres selvtillid, opleve marginalisering. Nu er pigerne blevet stærkere, mere beslutningsdygtige og langt bedre rustet til at tage ansvar for deres fremtid. De understreger også, at de har lært noget om at komme til forståelse, løse konflikter og respektere forskellighed, meget væsentlige elementer i dannelse til demokratisk medborgerskab. Både dansk medborgerskab og integration læres i praksis. Det samme gælder at lære at lære."

1.3 Særligt værdifulde aktiviteter

Evaluators har ved observation og sporadisk deltagelse oplevet elevernes engagement og begejstring *live*, hvilket har smidiggjort mulighederne for at evaluere forløbet i projektets ånd. Imidlertid er projektgennemgangen relativt detaljeret i håbet om, at den interesserede læser selv vil have mulighed for at uddrage betydende erfaringer og faglige pointer.

De fleste etniske danskere, der hører om dette projekt, indser umiddelbart integrationsfordelene, hvorfor mange konklusioner forekommer selvindlysende. Måske fortæller det noget om et borgerligt behov for at mærke den danske højskoletraditions rummelighed og menneskesyn i integrationsindsatsen; dér, hvor "gulerod og pisk" konverteres til fællesskab og selvdisciplin.

Nedenstående repræsenterer således evaluatorernes skøn over særligt værdifulde aktiviteter.

Danskundervisning

Helt ud over den ministerielle ansøgnings målbeskrivelse bestod 10 elever 9. klasses afgangseksamen i mundtlig dansk under højskoleforløbet. Desuden gennemførte et andet danskhold grundlæggende basisdansk, mens hverdagens samtale nødvendigvis måtte foregå på dansk, som det eneste fællesprog. Eleverne fremhæver gang på gang dette sidste forhold som meget værdifuldt for deres sprogtiltagelse.

Livshjul & Log Bog - vejledning

Livshjul og Log Bog kan som udgangspunkt for vejledningen være kraftfulde elementer i læring om selvanskuelse og selvrefleksion. I bedste fald får eleven et redskab til at kunne se det aktuelle livsperspektiv i en større sammenhæng, samt til at skelne mellem hvad der er ens ansvar og muligheder for ændringer, og hvad der ikke kan ændres på lige nu.

Indsats og mål

Deltagerne oplever en synlig sammenhæng mellem indsats og mål. De fleste synes oven i købet at have fået langt større udbytte af forløbet, end de havde turdet håbe og forvente.

Uklientgørelse

En uklientgørende elevrelation, hvor lærerpersonalet holder sig for øje, hvornår omsorgen for den enkelte deltager kan udvikle sig til, at initiativet tages fra deltageren.

Selvdisciplin

"De *havde* en tilbagelænet indstilling til undervisning, og skulle lære at tage ansvar" (SOSU-underviser).

Relationspædagogik, hvor underviserne også tør være kærlige og konsekvente, synes at være Brenderup Højskoles vej til udvikling af selvdisciplin hos eleverne.

Kulturforandringen, hvad angår autoritetsforståelse, vil, i undervisningssammenhænge som disse, altid være i spil, og man vil sjældent opnå fuldt tilfredsstillende læring af selvdisciplin. Det er derfor af største betydning at have fokus på hvilke metoder der virker og acceptere, at man som undervisningsinstitution er en væsentlig del af en fortløbende integrationsproces, hvis delresultat for den enkelte vil danne fundamentet for næste trin i udviklingsforløbet.

Kommunikation

Brenderup Højskole kunne overveje at *mainstreame* viden og erfaring om ikke-voldelig kommunikation gennem udgivelser, workshops og dagundervisning. Dette undervisningsforløb ligger tydeligvis til grund for en række ændringer i den enkelte elevs sociale omgang, viden og velfærd.

Sygdom & sygeplejefaglig undervisning

Det er en velkendt og ofte tung barriere, at kvinder fra tredjelande opfatter sygdomme som langt mere alvorlige og begrænsende, end tilfældet er. Under forudsætning af underviser med sygeplejefaglig ballast, kan der i denne sammenhæng ske en bemærkelsesværdig forandring i elevernes faktiske viden om helbred og kropsbevidsthed generelt. Ny indsigt i psyko-somatik som vej til moderniseret selvforståelse og middel til mindre sygefravær.

"Pigerne havde et stort behov for at tilegne sig viden om ting, der relaterer til dét at være pige/kvinde/mor. De havde mange fejlagtige forestillinger; bl.a. at mænd også har en livmoder, at man kun kan blive gravid når man er gift, at man ikke vil kunne få børn når man har brugt p-piller osv..

Jeg oplevede, at deres informationsniveau var meget lavt på disse områder, og de gav udtryk for, at det var tabu at tale om disse ting i deres kultur."

[SOSU-underviser]

Kostskoleliv

Pigekultur på tværs: Ikke at skulle med bussen, når samværet endelig bliver sjovt, ej heller når identitetsjagten får sædvanerne til at skælve. At bo alene for første gang; at danse om natten i venindens nye kjole; at dele det private med det fælles: Det hele liv, hvor man hverken kan løbe fra sig selv eller fra at ville hinanden. Pigehøjskolen når kilometerlangt ud over fritidsklubbens sædvanlige lukketider.

Familie

Ved besøg hos elever en måned efter afslutningen på pigehøjskoleprojektet talte evaluatorene med alle familiens medlemmer. Det forekom os, at døtrenes nye lyst til fremtiden (og deres eksamensbeviser!) havde smittet positivt af på hele familien, der normalt er hårdt ramt af traumer fra borgerkrig. Dét understregede deres lykke ved at være i sikkerhed i Danmark: "Nu smiler pigerne igen", som faderen udtrykte det.

Temadag og politikerbesøg

Foruden at være både godt fundet på og velgennemført set med faglige øjne, er besøgene af de to folketingsmedlemmer og Integrationsministeren noget, som pigerne med stor stolthed vender tilbage til igen og igen. Nogle med storhed i stemmen, når de fortæller om hede debatter med Baastrup og Krarup, andre i ærbødighed over at selve Ministeren havde prioriteret *deres* højskoleophold.

1.4 Udviklingsområder - 10 gode råd til det videre arbejde

- Her omtales ikke forslag til andre eksamens- eller uddannelsesforberedende forløb.

1. Kulturbrobyggeruddannelse – etniske danskere

Brenderup Højskole kan for fremtidig indsats overveje at udbyde parallelle kultur- og brobyggerkurser for også etniske danske elever. Der findes videnspersoner på Odense Universitet, Odense Centralbibliotek, Den Sociale Højskole, de tekniske uddannelsesinstitutioner m.v. for kvalificering af kursusindhold.

Kurset ville give kompetencetillæg ved de fleste ansættelsessteder. Desuden ville det tilføje helt nye dimensioner til integrationsforløbet på højskolen.

2. Supervision

Gennemførelsen af projektet har krævet mere end almindelig personlig involvering fra lærerside. Logbøgerne og de personlige livshistorier beretter om lærernes personlige engagement som havende en afgørende læringsbetydning for eleverne.

Det faktum, at den overvejende del af de vellykkede integrationsforløb står og falder med den professionelle personlige involvering, henleder opmærksomheden på værdien af supervision til de lærerkræfter, hvis personlighed udgør en bærende værdi.

3. Erhvervspraktik – jobanvisning og mentorkurser*

De fleste nytilkomne danskere med anden etnisk herkomst, har logisk nok en snæver virksomhedserfaring, hvorfor erhvervspraktik ville åbne vinduet til mere aktiv undersøgelse af forskelligartede erhvervs muligheder. I denne forbindelse bør man i vejledningen holde sig ajourført med ungdomsuddannelser, hvor der efterfølgende er forventet arbejdskraftbehov.

Herudover kunne man gennemføre parallelle mentorkurser og foredragsrækker i det omfang, det ville have interesse; evt. som miniaftenhøjskole med gæstelærere. Tilsvarende bør man være opmærksom på formidling til kursister, der kunne være tjent med job efter højskolen.

*[Se note til pkt. 3 på side 46]

4. Arbejdsmarked og kompetenceprofil

Livshistorier, Log Bog og Livshjul udgør tilsammen en foreløbig drejebog for kompetenceprofilen, der er dokumentationen for det udgangspunkt, hvorfra den enkelte elev i samarbejde med vejlederen kan finde sit fremtidige virkefelt.

Et afslutningsdokument med deltagernes selvstændige opfattelse af kompetenceprofilen kunne være en anvendelig tilføjelse til den fortsatte vej mod arbejdsmarkedet.

Foredrag og/eller samling kunne underbygge viden om jobsøgning og virksomhedsprofiler.

5. Inspirationsgruppen udvides

Inspirationsgruppen kunne med fordel udvides til at omfatte repræsentanter blandt:

- etniske foreninger
- personligt udvalgte etniske danskere i job
- uddannelsesinstitutioner
- kommuner
- jobkonsulenter
- faglige organisationer
- lokale erhvervsdrivende
- lokalsamfundet i øvrigt
- relevante og interesserede uddannelsessteder

6. Frivillige og studerende

Der er et stort potentiale af interesserede studerende fra pædagoguddannelserne, Den Sociale Højskole, Odense Universitets journalistuddannelse mv.. De vil ofte ønske at praktisere direkte i projektet eller forholde sig beskrivende og analyserende.

Deres bidrag ville dels være kvalitativt, men nok så væsentligt ville de tildele projektet energi, fordi aktørerne mærker en interesse, der hæver hverdagens aktiviteter op på det generaliserende niveau.

7. Balancen mellem kvalitative og kvantitative mål

Det er vigtigt at finde balancen mellem målbarhed og de kvalitative elementer i arbejdet. Socialt personlighedsdannende arbejde indeholder kvaliteter, som faglig opkvalificering alene ikke kan erstatte. Et for ensidigt fokus på kvantitative mål kan bl.a. betyde, at højskolens visitationsenhed fravælger kommende elever med påfaldende problemer ud over faglig opkvalificering.

Den flersidede evaluering kan være med til at synliggøre de kvalitative udviklingselementer overfor lærere og bevillingsmyndigheder.

8. Fremtidens Højskolemetode

I fremtidens eksperimentelle højskoleforløb kunne man overveje at inkludere den moderne *ghettokultur* med grænsesøgende (og -overskridende) spænding, undergrundsmusik og adrenalin *kick*.

De ingredienser, der hører sig til, når man skal lade sig mærke højlydt i livet, før identiteten falder helt på plads i den nye voksenhed, og - som her - i en anden kultur og i en anden social kontekst.

Med observationer af hverdagslivet som baggrund og regeringsprioriteterne som ledetråd skabes nye bæredygtige integrationsaktiviteter.

9. Opfølgning på elever

Når Brenderup Højskole følger op på elevernes status i december 2005, bør man være opmærksom på, hvorvidt det kunne have interesse for undervisere og sagsbehandlere med yderligere opfølgningsinterview for bedre at kunne vurdere udviklingspotentialet ved pigehøjskole for etniske minoriteter.

10. Filmede logbøger

Skriftlige logbøger kan begrænse udtryksbehovet for den enkelte. Logbog, der har som formål at bevidstgøre eleven om progressionen i højskoleforløbet, kunne med fordel anvende andre udtryksformer fx film i kombination med oprettelse af hold, der beskæftiger sig med dette visuelle medie. Eller man kunne blot lade et videokamera "gå på omgang", for på denne måde at lade pigerne tale af eget hjerte – alene eller sammen med venner – og på denne måde skabe levende logbøger, som ved projektets afslutning kan redigeres og overspilles til DVD, hvorefter eleverne har et brugbart minde at tage med sig hjem.

2. Projektets baggrund, idé & målsætninger

2.1 Projektets baggrund

Pigehøjskolen tager udgangspunkt i talrige rapporter, undersøgelser og førstehåndsberetningers gentagne tilkendegivelser af, at minoritetskvinder isoleres i familiernes privatsfære og dermed forhindres i frit at vælge *aktivt deltagende medborgerskab* på samfundslivets forskellige niveauer.

Fx kan man i "Regeringens vision og strategier for bedre integration" læse, at mange minoritetsfamilier lever med traditionelle kønsrollemønstre, hvor kvinder og piger ikke betragtes eller respekteres som ligeværdige med mænd og drenge. Dette bevirker, at mange minoritetskvinder lever isoleret i hjemmet, hvor de er underlagt familiens - ofte stærke - kontrol, hvilket begrænser muligheden for at deltage i det offentlige liv og skabe værdifulde kontakter til arbejdsmarkedet, uddannelsesinstitutioner og social- og sundhedsområdet³.

Tidligere på året udgav Socialforskningsinstituttet ligeledes en rapport, hvoraf det fremgår, at minoritetskvinder i høj grad er forhindret i at deltage i det offentlige liv på lige fod med minoritetsmændene bl.a. pga. kønsspecifikke kulturelle og sociale barrierer. Traditionelle kønsrollemønstre med traditionel arbejdsdeling lægger en hindring i vejen for minoritetskvinders deltagelse i foreningslivet og på arbejdsmarkedet. Herudover er kravet om kvindens "ærbarehed" med til at lægge restriktioner på, hvor, hvornår og hvordan kvinder kan deltage i aktiviteter uden for hjemmets sfære. Selv når minoritetskvinder påbegynder en uddannelse, kan den sociale kontrol betyde, at det er sværere for dem at få tilladelse til at deltage i aktiviteter uden for undervisningstiden på uddannelsesinstitutionerne. Heraf følger, at minoritetskvinder i lille grad har kontakter med majoritetsbefolkningen, hvilket svækker deltagelsen i samfundet væsentligt, da kontakt med danskere eller personer i egen etnisk gruppe øger sandsynligheden for at komme i beskæftigelse betydeligt⁴.

Disse og lignende rapporter sætter fokus på de områder, hvor væsentlige barrierer for etniske minoritetskvinders deltagelse i det offentlige rum er placeret. Brenderup Højskole så et behov for at igangsætte et projekt, som ville udfordre den relative tvangsbinding til hjemmet og den deraf følgende afsondring fra det danske samfund.

Da Vollsmose-sekretariatet kunne bekræfte rapporternes konklusion om, at de etniske piger forsvinder ud af det offentlige rum i 13-14 års alderen, fordi de bliver trukket væk fra det fælles, danske ungdomsliv, blev der truffet beslutning om iværksættelsen af pigehøjskolen på Brenderup Højskole.

"Pigehøjskole på Brenderup Højskole – kvinder med anden etnisk baggrund i det offentlige rum som aktive samfundsborgere i det danske samfund" tager således afsæt i den veldokumenterede viden om, at mange piger i 13-14 års alderen med anden etnisk baggrund end dansk isoleres i hjemmene⁵. De indlysende konsekvenser af denne afskærmning fra samfundet er en alarmerende reduktion

³ "4.2.1. Ligestilling" i "Regeringens vision og strategier for bedre integration", juni 2003.

⁴ Socialforskningsinstituttet, "Køn, etnicitet og barrierer for integration", marts 2005.

⁵ Jf. fx "Regeringens vision og strategier for bedre integration" (juni 2003) og "Køn, etnicitet og barrierer for integration" (Socialforskningsinstituttet, marts 2005).

af personlig og social udviklingskapital, demokratisk medborgerdannelse og positiv arbejdsidentitet.

De lovbestemte målsætninger i de danske dagpasnings-, fritids- og undervisningsinstitutioner indeholder på hver deres måde opdragelse til demokratisk og samfundsmæssig deltagelse. Grundsynet bag pigehøjskolen er, at denne institutionelle opdragelse ikke kan stå alene, da demokrati bygger på implementerede normer, som skal formidles og udbredes til alle samfundets borgere, og da mange af målgruppens piger blot har været i Danmark i få år og derfor ikke er blevet introduceret til de danske institutionstanker.

Demokratiske dilemmaer skal udspilles i det offentlige livsrum, og sammenhængskraften i det danske samfund beror på den enkelte borgers selvopfattelse som medborger og ikke som modborger⁶.

Med afsæt i dette samfundssyn indehaver den danske højskoletradition en 150 år lang erfaring med klassisk dannelse af unge; dvs. indføring i dansk kultur, samfund og mentalitet som fundament for frigørelse og personlig modning, baseret på kostskoleformen som ramme for sociale og personlige kompetencer. På Brenderup Højskole inkluderes desuden viden om interkulturel undervisning med dansk sprogtilegnelse.

2.2 Mål & metoder

På denne baggrund er der for pigehøjskoleprojektet formuleret to helt overordnede formål, som indebærer, at man ved at bringe minoritetspigerne væk fra privatsfæren til et forum, hvor det danske sprog praktiseres, vil godtgøre, at kvinder med anden etnisk baggrund end dansk:

- Kan gøres synlige og aktive i samfundslivet, og at de herigennem vil erhverve almene livskompetencer.
- Vil få kompetence til at identificere egne muligheder for arbejdsmarkedsrelateret uddannelse.

Projektet vil med andre ord vise, at barriererne for kvinderne mht. deltagelse i det offentlige liv kan minimeres ved brug af de anvendte metoder skitseret nedenfor:

- Gratis deltagelse (s. 17)
- Kønsopdeling (s. 17)
- Organisatoriske netværk (s. 18)
- Offensiv rekruttering (s. 18)
- Visitation (s. 20)
- Netværksinvolvering (s. 32)
- Medspil fra deltagernes kulturelle ressourcer (s. 23)
- Udgangspunkt i deltagernes personlige ressourcer (s. 23)

⁶ Jf. fx "Mangfoldigheden på arbejde – Hvor svært kan det være?" (Bd. 1, "Integration. Medborger eller modborger?"), Foreningen Nydansker/AKADEMOS, 2004.

A. Gratis deltagelse

En væsentlig forudsætning for rekruttering af deltagere til pigehøjskolen var at holde udgifterne til opholdet nede på et absolut minimum for den enkelte deltager eller deltagerens familie.

Fra højskolens side mener man principielt, at gratisprincippet ikke er at foretrække, men forhold som fravær af uddannelsestraditioner i målgruppens miljøer, samt reel indtægtsnedgang pga. de voksne elevs manglende bidrag til familieøkonomien har været udslagsgivende argumenter for at implementere den gratis ordning i dette projekt.

B. Kønsopdeling

I forsøget på at respektere de eventuelle familie- og kønsmæssige usikkerheder ved kvinders deltagelse i projektet, har Brenderup Højskole valgt at foretage en kønsopdeling af kursusforløbet. Ligeledes har man aktivt ønsket at inddrage familierne og deres lokalområder i håbet om, at netværket omkring familierne ville opleve pigehøjskolen som værende tryk. Herigennem har man søgt at afmystificere det at lade pigerne rejse væk fra privatsfæren.

Projektholder anser det for givet, at arbejdsmarkedsintegration for kvinder møder modstand i visse kredse, hvorfor man i respekt for netop denne barriere kun henvender højskoleforløbet til etniske kvinder for på denne måde at kunne bane vejen for andre væsentlige udviklingssider og barrierenedbrydninger.

En anden begrundelse for kønsopdelingen kunne have været at anskue segregation som et afgørende skridt på vejen til langt hurtigere og mere vellykket integration⁷.

⁷ Jf. Marianne Horsdal, Lektor, mag.art., Institut for Pædagogisk Forskning og Udvikling, SDU.

3. Projektorganisering

3.1 Organisatoriske netværk

A. Inspirationsgruppe

Formål: At skabe kontakter og sikre projektets synergieffekt og bæredygtighed i fokusområderne på sigt. Herudover at komme med gode ideer, herunder bl.a. til udvikling af fagligt skema, som tager hensyn til de 7 forskellige typer af intelligenser (*multiple intelligences*), som formuleret af den amerikanske psykolog, Howard Gardner: 1) Den logisk matematiske, 2) Den sproglige, 3) Den musikalske, 4) Den rumligt visuelle, 5) Den kropslige, 6) Den personlige og 7) Den sociale intelligens⁸.

Aktiviteter: Personlige møder, E-mailkontakt og informationsmøder.

Deltagere: Vollsmose-sekretariatet v/ Ebbe Lund, Urbanprojektet v/ Sonja Mikkelsen, Brøndby Strand v/ Pia Blådal og Mjølnerparken & øvrige Nørrebro v/ Jesper Langebæk. Desuden forstander Ole Dedenroth og projektmedarbejder Mogens Godballe fra Brenderup Højskole.

B. Praksisgruppe/rollemodeller

Formål: At sikre rekruttering, sammensætning af højskoleprogram, pædagogisk erfaringsopsamling og udveksling af *best practices*.

Aktiviteter: Møder og E-mailkontakter.

Deltagere: Projektkonsulent fra Odense kommune, Jaklin Taoufik og aktivitetsmedarbejder fra Århus kommune, Hawa Hussein. Desuden projektmedarbejder Mogens Godballe og forstander Ole Dedenroth fra Brenderup Højskole.

3.2 Rekrutteringsforløb

A. Ghettoområderne:

Projektet havde fra begyndelsen fokus på ghettoområderne i Gjellerup, Vollsmose, Brøndby Strand og Mjølnerparken, hvor projektmedarbejderen screenede institutioner, projekter og nøglepersoner til frontrekruttering til pigehøjskolen.

⁸ Howard Gardner, "Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences", (1983).

Ifølge Gardners teori for flere intelligenser erstatter "kultur" "miljø": Forskellige samfund sætter pris på forskellige evner for at udføre forskellige opgaver, så mens nogen af intelligenserne er højt udviklede hos folk i en bestemt kultur, kan de være underudviklede hos individerne i en anden. Og omvendt. Det er teoriens påstand, at vi har brug for alle syv intelligenser i samspil for at virke produktivt i samfundet, og er født med dem alle sammen. Men allerede inden folkeskolen har vi udviklet dem forskelligt, så børnene ankommer til første skoledag med deres egne intellektuelle styrker og svagheder. Undervisere bør derfor holde de forskellige intelligenser før øje i klasselokalet, så de f.eks. gennemgår Anden Verdenskrig med både landkort, sange fra perioden, rollespil og oplæsning af en roman fra krigstiden. (<http://www.dr.dk/videnskabold/tema/hjernen/ig.asp>).

De professionelle aktører udviste stor respekt for Brenderup Højskoles projektinitiativ, som de fandt særdeles nødvendigt, men overalt var der udbredt skepsis over for rekrutteringsmulighederne: "Det er for farligt", var budskabet!

Efter det første samlede møde med frontmedarbejderne fra de fire fokusområder, blev medarbejderne kontaktet telefonisk og efterfølgende modtog de ca. 1200 flyers til fordeling i lokalområderne.

Fra Brenderup Højskoles side var man klar over, at den stærke sociale kontrol krævede en speciel form for rekruttering, hvorfor man ansatte to kvinder, som man anså for at være respekterede i henholdsvis Gjellerup og Vollsmose til at være gesandter i opgaveløsningen (praksisgruppens to eksterne medlemmer).

Gesandterne havde til opgave at sprede information om pigehøjskolen i lokalområderne, afholde møder, præsentere projektet for sagsbehandlere samt få budskabet til at cirkulere blandt indbyggerne gennem de etniske foreninger i området.

Tre møder i Vollsmose

Møderne i Vollsmose blev afholdt på Læringscenteret, som er en del af Vollsmose Bibliotek. Her blev man koblet på informationsmøder med studievejledere i området fra bl.a. gymnasium og teknisk skole. Møderne var delt etnisk op, således at én aften var henvendt til somaliere, den næste til palæstinensere og den tredje til somaliere. Fremmødet var ikke tilfredsstillende: I alt 20 forældre over tre aftener!

Den afprøvede mødeform gav ikke gode resultater, og man besluttede i stedet at søge ind i målgruppens egne foreninger for dér at fortælle om og annoncere for pigehøjskoleprojektet.

Ét møde i Århus Vest

I Aarhus afholdtes møde i Bispehavens beboerhus, "Trivselshuset". Man udsendte invitationer på dansk, arabisk og somali, hvor karrieremulighederne ved uddannelse for etniske kvinder i Danmark blev fremhævet som et væsentligt "salgsargument".

Ud af flere hundrede potentielle mødedeltagere kom der blot 16 mødre, hvilket blev opfattet som et skuffende lavt antal. Til gengæld forløb mødet fint, og de fremmødte fik et positivt indtryk af pigehøjskoleprojektet.

I Aarhus Vest indkaldte sekretariatslederen fra Urban-sekretariatet netværkspersoner fra området, hvoraf kun tre mødte op og tilkendegav positiv medvirken i rekrutteringsarbejdet.

B. Kommunerne: Den primære rekrutteringskilde

Kommunerne blev Brenderup Højskoles primære rekrutteringskilde for projektet. Der blev sendt flyers ud til samtlige af landets 275 kommuner, og Brenderup Højskole modtog positiv respons fra mange kommuner; ikke mindst reagerede de små og mellemstore kommuner.

Endvidere blev der udsendt flyers til UU-centre, Arbejdsformidlinger, krisecentre, pigeclubber, samt andre kvindeprojekter efter oplysninger fra Videnscenter for Etnisk Ligestilling og Kvindemuseet i Århus.

Da man afholdt offentligt møde i aktivitetscentret Badstuen i Odense, bekræftede det sparsomme fremmøde forestillingen om, at man i stedet skulle benytte sig af rollemodeller som gesandter i det fremtidige rekrutteringsarbejde.

Besøg på højskolen

Der blev arrangeret ét møde på Brenderup Højskole koncentreret om 23 deltagere med børn fra værestedet Yggdrasil i Vollsmose. Forinden havde projektmedarbejderen afholdt to informationsmøder på stedet.

De besøgende oplevede en højskoledag og fik information på stedet. Ni personer skrev sig på venteliste, men kunne ikke deltage, da de typisk havde fire til otte børn og var bundet til hjemmet af huslige opgaver. De ville gerne følge et dagskursus, men Brenderup Højskole mente, at fraværet af de sociale aktiviteter uden for undervisningstiden ville være for stort et værditab.

Andre besøgte højskolen efter individuel aftale, oftest sammen med en sagsbehandler og/eller familien, og netop disse besøg virkede frugtbare, tillidsskabende og afmystificerende for gæsterne.

3.3 Visitation

Der foregik ikke nogen decideret screening af ansøgerne til pigehøjskoleprojektet. Brenderup Højskole udvalgte deltagerne efter besøg på højskolen eller ved telefonsamtale med den enkelte elev eller elevens sagsbehandler.

4. Projektindhold & gennemførelse af højskoleforløbet

4.1 Deltagerne

De 33 piger, som har deltaget i pigehøjskolen, kommer fra vidt forskellige baggrunde med lige så forskellige udgangspunkter og indgangsvinkler til forløbet. Pigerne repræsenterer således 13 forskellige nationaliteter – foruden den danske – og alderen varierer fra 17 år til 26 år:

Nationalitet	Antal	Fuldført	Alder	Hjemstedskommune
Afghanistan	3	+3	19,5 *	Åbenrå/Stenlille/Broager
Bosnien	1	+1	23	Esbjerg
Congo	1	+1	17	Thisted
Irak (kurder)	2	+2	19 *	Odense
Irak	7	+7	18,7	Spøttrup/Silkeborg/Årup/ Bogense/Odense/Højby
Kosovo (albaner)	2	+2	21,5	Glamsbjerg
Libanon (palæstinenser)	2	+1 / ÷1	24,5	Odense
Liberia	1	+1	17	Åbenrå
Somalia	8	+6 / ÷2	20,2	København/Kolding/Has- le/Odense
Syrien (kurder)	1	+1	18	København
Thailand	2	+2	18,5	Tranekær/Rørvig
Tyrkiet	1	÷1	19	Esbjerg
Uganda	2	+1 / ÷1	17,5	København
I alt	33	+29 / ÷5	19,6	

* I hver af de to grupper er der en uoplyst alder, som derfor ikke indgår i regnestykket.
Kilde: "Deltagerliste for Pigehøjskole".

Godt 85 % af pigerne gennemførte kurset i sin fulde længde, mens de resterende 15 % (5 stk.) måtte forlade kurset før tid af personlige årsager.

Nogle af pigerne kommer fra almindelige, velfungerende familier, mens andre kommer fra krisecentre og c/o-adresser pga. uoverensstemmelser med eller trusler fra familien.

4.2 Lærerne

På pigehøjskolen har der været beskæftiget 9 lærere, som med hver deres specielle baggrund og færdigheder har medvirket til at skabe de gode forudsætninger for, at eleverne har kunnet få så meget ud af højskoleforløbet som overhovedet muligt.

Til projektet har lærerne medbragt praktiske erfaringer fra områder som fx social- og sundhedsområdet, danskundervisning, kommunikation, personlig udvikling, multimedie og billedkunst. De fleste lærere er faste undervisere på Brenderup, mens enkelte er hentet udefra til at styrke projektet i alle led.

Lærernes timetal er løbet op på over 180 timer skemalagt undervisning, vejledning og ekskursioner ugentligt.

4.3 Skemasammensætning

Skemaet for pigehøjskolen blev opbygget således, at der blev taget hensyn til de faglige fokuspunkter, samt de mere almindelige og personlige kompetencer.

Hovedfag: 13 timer ugentligt.

- Dansk basis
- Dansk med 9. - 10. kl. afgangseksamen
- Social- og sundhedsskole, forberedelseshold (SOSU)

Tilvalgsfag: 6 timer ugentligt.

- Psykologi
- Syning
- Krop og idræt
- Sang og musik
- IT
- Kommunikation

Valgfag: 6 timer ugentligt.

- Filt: 4 deltagere
- Maling: 5 deltagere
- Personlig udvikling: 6 deltagere
- IT: 7 deltagere

- Tasker: 4 deltagere
- Personlig udvikling: 11 deltagere
- Førstehjælp: 5 deltagere
- Avis: 4 deltagere
- Tegning og maling
- Avis

4.4 Undervisningens organisering & indhold

4.4.1 Hovedfag

A. Dansk 9. - 10. kl.

Formål med liniefaget: Formålet med liniefaget var at forbedre elevernes danskundskaber og ved kursets afslutning at opnå et rimeligt resultat ved 9. eller 10. kl. eksamen i dansk på VUC.

Deltagerne: Deltagerne kom med meget blandet baggrund og blandede forudsætninger for at deltage på kurset. I rekrutteringen havde man ønsket, at der bl.a. blev lagt vægt på elevernes tidligere skolegang i Danmark, hvilket viste sig at være et meget misvisende parameter, da eleverne på trods af flere års

skolegang ikke formåede at skrive på dansk. Mange af deltagerne havde ingen baggrund for tolkning af tekster, da tekstlæsning for deres vedkommende var koranlæsning, som indebærer, at man lærer tekstens budskab, hvilket er noget helt andet end at forholde sig dialektisk til stoffet.

Indhold og form: Indholdet på liniefaget var direkte fokuseret på eksamen, da man på de 12 uger skulle nå 100 normalsider, et skønlitterært værk samt skriftlige opgaver. Alle tekster blev gennemgået i klassen, mange læst højt for at sikre forståelsen og dernæst diskuteret. Der blev lagt speciel vægt på forståelsen af metaforer, og i det at forstå tekster som kulturbærere. Det skriftlige arbejde var direkte fokuseret på stilen som genre, samt en del vokabular-opgaver. På grund af den korte tid "snustes" der kun til drama, film og billedanalyse. Da eleverne ikke havde megen mulighed for indflydelse på indhold og form, blev der lagt vægt på, at de, hvor det var muligt, gav deres meninger og holdninger til kende.

B. Social- og sundhedsskole, forberedelseshold (SOSU)

Formål med liniefaget: At forberede deltagerne personligt og fagligt til en uddannelse inden for social- og sundhedsfagene.

Undervisningsform: Didaktisk helhedsmodel med stort fokus på deltagerforudsætninger. Undervisning foregik som en interaktion mellem lærer og elev. En form, der lægger vægt på elevernes aktive deltagelse og medansvarlighed, og hvor form og indhold blev afpasset elevernes behov for undervisningsmateriale.

Indhold:

Del 1: Begrebsafklaring, ud fra den betragtning og erfaring, at det danske sprog og uddannelsessystem indeholder mange begreber, som ikke umiddelbart kan oversættes og forstås af mennesker fra andre kulturer. Gennemgang af opbygning af det danske sundhedsvæsen, sundhedsuddannelserne og pigernes muligheder for uddannelse.

Del 2: Sundhedsfag såsom pædagogik, psykologi, psykiatri, anatomi/fysiologi og sundheds- og sygdomslære. Læren om det at være ældre i Danmark, kommunikation, etik, menneskesyn, livsstil, graviditet og fødsel, udviklingslære og børneopdragelse, hygiejne m.m..

Del 3: Besøg på uddannelsesinstitutioner og samtaler med studievejledere. Praktikforløb: Børnehave, apotek, frisør, plejehjem, hjemmesygeplejen, dyrlæge og jordemoderpraksis. Besøg af social- og sundhedselever, som kunne fortælle om uddannelsen i praksis. Udarbejdelse af gruppeprojekt opgave med mundtlig og skriftlig fremlæggelse.

4.4.2 Valgfag & tilvalgsfag

Pigehøjskolekurset blev opdelt i to semestre, hvor deltagerne i hvert semester havde mulighed for at vælge et stort tilvalgsfag på 6 timer ugtl. og et mindre på 3 timer ugtl.. Alle elever kunne således vælge max. 4 tilvalgsfag, men en del valgte at fordybe sig i et udvalgt emne og valgte derfor det samme tilvalgsfag i begge semestre.

A. Avis

Et tilvalgsfaghold valgte at bruge 3 timer om ugen under hele kursets varighed til at lave en avis om projektet, højskolen og andre emner, der optog dem. Avisen var et tværfagligt arbejde, der både omfattede skriftlig dansk, basis journalistik, redigering og layout. Det var en lærerig proces, der specielt udfordrede elevernes skriftlige danskundskaber.

B. Kommunikation og personlig udvikling; Girafsprag og konfliktløsning

Faget var velbesøgt og meget relevant i forhold til de etniske minoritetspigernes sociale situation og behov. Girafsprag⁹ står for ikke-voldelig kommunikation, hvor vægten lægges på at præsentere sine behov og undgå projektioner og aggressiv verbalisering. For eleverne er det danske sprog tit noget forsimplet og kan virke groft og slang-agtigt. Derved mister pigerne til en vis grad kontrollen over deres kommunikation, og sammenholder man dette med deres ofte emotionelle tilgang til mange spørgsmål, kan det føre til, at uoverensstemmelser og konflikter eskaleres og kommer ud af kontrol. Derfor var det vigtigt for Brenderup Højskole, at konfliktløsningsmodeller og -redskaber blev gennemgået sammen med den ikke-voldelige kommunikation.

4.5 Øvrig undervisningsaktivitet

A. Samlinger

Tre gange om ugen var der samling for alle eleverne. Her fik de i historisk-poetisk form en beskrivelse af dansk historie, kultur og samfund. Der var stor interesse og spørgelyst blandt eleverne, og det var indlysende, at disse tilbagevendende samlinger var et godt sted for eleverne at erhverve sig baggrunds- og almenviden om det danske samfunds funktionsmåde i dag.

Eksempel: "Den danske folkehøjskole"

1. Danmark i 1849.
2. Højskolens barndom.
3. At tage udfordringen op offensivt.
4. Højskolens menneskesyn og metoder.
5. Nøgleord: Oplivning, folkelig oplysning, levende vekselvirkning, levende ord, almuen, folkelighed.
6. Demokrati-syn og Hal Koch.
7. Højskolen i dag og i fremtiden – globalisering.
8. Hvad kan du bruge højskolen til?

⁹ Se fx <http://www.landtryk.dk/Girafartikel.htm> & <http://www.elkan.dk/kommunikation/girafsprag.asp>

B. Foredrag

Den oprindelige idé var at afsætte 2 timer om ugen til "foredrag & debat" mellem lærere og elever. Brenderup Højskole lavede det imidlertid hurtigt om til "fortælling" i stedet. Det blev vurderet, at foredrag i mere abstrakt form ikke virkede motiverende for eleverne. Den personlige fortælling virkede derimod meget engagerende og oplivende på deltagerne.

Eksempel: "Skat og solidaritet med andre mennesker"

1. Gennemgang af forskudsopgørelse: Skatteprincipper, fradrag og skattepligtig indkomst.
2. Gennemgang af bilkøb: Pris, statsafgift og moms.
3. Solidaritet historisk i Danmark.
4. Bondesamfundet: Lokalsamfund, familier, fællesskab, børn; en investering i social sikkerhed og en arbejdskraftressource.
5. Industrisamfundet: Indvandring til byerne, gamle sikkerhedsnet falder bort, udnyttelse, fagforeninger.
6. Vidensamfund: Individualisering, uddannelse, globalisering.

Herudover berørte foredragene emner som religion, tro og spiritualitet, hvilket lagde op til en diskussion af religionens placering i det (delvist) sekulære, danske samfund: En diskussion om elevernes personlige syn på religion og praktisering heraf; om danskernes tro og måden de praktiserer den på; om at påtage og afgive ansvar osv..

C. Log Bog

1 time hver uge skrev eleverne logbog. Hensigten var løbende at få eleverne til at foretage en selvrefleksion og evaluering af forløbet på grundlag af nogle spørgsmål, som blev stillet af læreren. Derudover virkede logbogen som god træning i skriftlig dansk.

"Kære pigehøjskoleelev! Jeg er din logbog. Brug mig til at skrive tanker og følelser ned i, svare på spørgsmål på din egen personlige måde – og mange andre ting. Jeg håber, at du bliver min personlige ven som du kan "tale med" om de erfaringer og den viden du får på kurset. Også om din udvikling og de fremskridt du oplever. Tænk på, at al den viden og erfaring du får – skal bruges i dit videre liv – derhjemme sammen med din familie, på din uddannelse – og når du møder andre danskere."

[Log bogens forside]

Herunder findes uddrag af elevernes logbøger. Der er tale om en øvelse i at forholde sig til det almindelige resultat af højskoleopholdet, både når der er aktuelle spørgsmål oppe til debat, og når det handler om dansk og kvaliteten i højskolelivet generelt.

- *Jeg skal se dansk tv og læse danske aviser for at blive bedre til dansk.*
- *Nyder weekends og synes de er hyggelige.*
- *Jeg lærer om andre kulturer gennem de andre elever.*
- *De tre bedste oplevelser: at kende hinanden, at spille basketball og danse.*
- *Om ikke voldelig kommunikation: Hvis jeg er meget sur eller vred så går eller løber jeg tur i stedet for at slås med de andre.*
- *Det er godt for mig, at jeg ikke kan tale andet end dansk med de andre.*
- *Frihed betyder for mig, at ingen bestemmer over mig her på højskolen. Frihed har vi efter timerne når vi sidder og hygger os sammen.*

[Elev fra fynsk forstad]

- *Blive bedre til både skriftlig og mundtlig dansk.*
- *Diskuterer for meget, respekterer ikke hinanden, nogen kommer ikke til tiden.*
- *Lært meget om den danske historie og det danske samfund, lært at synge danske sange.*
- *Vil gerne have mere aktivitet i weekends.*

[Elev fra Nordsjælland]

- *Jeg synes, der var stor forskel fra den første dag, fordi jeg fik mange veninder. I min frihed laver jeg meget sjov med veninderne; vi danser, arbejder på computer, ser tv.*
- *Jeg besøger og passer mine syge forældre i weekenden og jeg savner dem, hvis jeg ikke gjorde det.*
- *Det går rigtig godt med det danske - jeg lærer meget om det danske samfund, kultur, grammatik og andres kultur.*
- *Mig og en veninde vi har aftalt, at lave en plan for at invitere alle vores gamle veninder, vi skulle have det sjovt og vi har jo hinandens tlf. numre og e-mailadresser, og vi skulle aldrig glemme hinanden og vores højskole glemmer vi ALDRIG, fordi vi har oplevet nogen rigtig godt ting.*

[Elev fra fynsk provinsby]

- *Er meget glad for alle her.*
- *Jeg bliver ked af det, når nogen har konflikter med mig; jeg vil meget gerne høre det fra dem selv.*
- *Jeg er glad for at have lært mere om den danske kultur og sangene.*
- *Jeg snakker meget dansk.*
- *JEG ER GLAD SOM JEG BOR HER I DANMARK.*

[Elev fra Midtfyn]

D. Ekskursioner

De tilbagevendende ekskursioner var et vigtigt supplement til samlingerne. Her oplevede eleverne dele af det danske samfund, som de ikke tidligere havde stiftet bekendtskab med.

Der var bl.a. ekskursion til Vedvarende Energi Organisation Ærø, Pippi Langstrømpe børnehave, kulturhistorie i Ærøskøbing, besøg på Kvindemuseet i Århus, Den Gamle By i Århus, Kongernes Jelling og det historiske Fredericia med Tysklandskrigene og de multietniske bosættelser tilbage i 1700-tallet.

Alt i alt var disse ekskursioner en god og anderledes måde at se dele af det historiske danske samfund på.

E. Elevmøder

Hver uge havde demokratiet sin teoretiske og praktiske træningsplads på Brenderup Højskole ved et timelangt elevmøde. Der blev valgt elevordstyrer fra gang til gang, og eleverne forstod virkelig at tage formen til sig og udvikle den således, at argumentation, beslutningstagen og dialog blev kvalitativt udviklet under kursets forløb.

I stedet for at redegøre for det demokratiske princip i abstrakte vendinger valgte Brenderup Højskole at belyse og forklare demokrati-tanken ud fra højskolens egen organisationsstruktur, hvilket skulle hjælpe pigerne med at sætte eksempler og billeder på det abstrakte begreb. Herudover tog elevmøderne form efter foreningsprincippet, hvilket skulle give pigerne en praktisk og erfaringsmæssig indsigt i demokratiets mange facetter.

Etiske regler for vores demokrati - skal vedtages så vi er enige:

1. **Alle er lige – det der tæller er argumenterne og hvor god man er til at vinde opbakning.**
2. **Alle skal respekteres i debatten – også når man er uenig.**
3. **Normalt debatterer vi, indtil vi er enige – afstemninger forekommer kun sjældent.**
4. **Det er vigtigt at lytte og være åben for at blive klogere.**
5. **Flertallet respekterer mindretallet – og omvendt.**

Hvorfor demokrati?

1. **Man oplever større kvalitet i højskoleopholdet.**
2. **Vi får løst uenigheder og konflikter på en ordentlig måde.**
3. **Man udvikler sig personligt ved at argumentere, lytte, tage beslutninger, tage ansvar, opleve at man ikke får ret.**
4. **Man træner "Det Store Demokrati"; dvs. valg til kommunalbestyrelser, Folketinget og Europa-Parlamentet.**

F. Kulturaftner

Der blev afholdt kulturaftner om torsdagen, hvor eleverne efter eget valg af emne og gennem egne fortællinger var hovedpersoner; fx "den kurdiske aften", hvor to af pigerne afholdt PowerPoint-præsentation af deres lands historie samt deres personlige livshistorie og deres flugt til Danmark.

Disse kulturaftner gjorde stort gensidigt indtryk eleverne imellem. De blev omtalt gentagne gange ved evaluators interviewsamtale med to af kursisterne efter højskoleforløbet.

G. Offentligt politisk møde

"Integration i Danmark". Dette var overskriften for det politiske møde, der blev annonceret i den lokale avis samt TV2 Fyn, hvor Søren Krarup og Anne Baastrup deltog.

Mødet samlede alle eleverne og mange lokale borgere, der ivrigt tog del i debatten, der udviklede sig til en klassisk engageret "forsamlingshusdiskussion", hvor den erfarne ordstyrer havde travlt.

Pigerne var efterfølgende dybt imponerede over, at det på denne måde var muligt at få ørenlyd og respekt direkte fra landets lovgivere.

5. Vejledning & afklaring

5.1 Livshjul

Livshjulet er en simpel grafisk opstilling, som symboliserer livets gang og dets op- og nedture; som et hjul, der drejer. Ved at teste sig selv i et livshjul får man hurtigt et overblik over sine stærke og svage områder og balancen mellem dem.

Livshjulet opererer normalt med otte områder, hvor man giver sig selv karakter på en skala fra nul til ti - med ti som det optimale. Eleverne havde mulighed for at lægge deres egen vinkel på livshjulet ved at udvælge de kategorier, der var mest vedkommende for dem. Eksempler på kategorier var "familie", "venner", "uddannelse", "personlig udvikling", "sundhed", "integration", "parforhold", "fællesskab", "dansk" og "indflydelse på mit liv".

Man tester sig selv ved at udfylde de otte udsnit i livshjulet (tegn en cirkel og inddel den i otte lagkagestykker – ét for hvert af de udvalgte otte områder). Herefter tænker man over, hvordan man synes, at ens livskvalitet er på hvert af de otte områder, og giver sig selv point fra nul til ti – hvor ti er yderkredsen og nul er centrum. Giver man fx sig selv 9 point ved "familie", tegnes en streg i lagkagestykket næsten ude ved yderkredsen. Hvis "integration" har fået 5 point, tegnes en streg midt i lagkagestykket. Når pointene i alle otte udsnit er markeret, kan man se, hvordan ens personlige livshjul ser ud lige nu. Hvor "ujævnt" er det? Er der områder, som man vil forsøge at ændre på? Og i givet fald: Hvilke vil man gå i gang med først?

Under samtalen mellem elev og vejleder, hvor bl.a. livshjulet anvendes som visualisering, pejler vejleder sig ind på, hvilke følelser, værdier og normer personen selv har brug for at arbejde videre med: Først afdækkes værdierne, så graves der efter drømmene og til sidst udarbejdes en aftale om handling.

Udgangspunktet for at bruge denne vejledningsform er et ønske om at få balance mellem værdier, mission og vision. Eleverne kan fx hurtigt blive meget forvirrede over de mange muligheder (eller mangel på samme), som de hele tiden skal tage stilling til. Her fungerer den personlige vejleder som en slags sparringspartner, der med udgangspunkt i elevens status quo er med til at grave svarene frem. Vejleder tager ingen beslutninger på elevens vegne: Beslutningerne er alene elevens.

Eksempel 1:

"Eleven" har, på trods af modstand fra undervisningsvejlederne i hjemkommune, søgt om og modtaget optagelse på gymnasium august 2005.

"Jeg drømmer om at være til stor hjælp for dem som har brug for hjælp, især kvinder og børn. Jeg vil sikkert læse medicin. Jeg ved, at DK ikke har brug for mig, men Afghanistan har.

Mine styrker er, at jeg er god til at være i andre, kan mange sprog, har let ved at lære, god til at hjælpe og god til at sætte mig mål. Mine svagheder er små problemer. Har bestået 9. klasse på højskolen og skal nu på kollegium "

Eksempel 2:

"Jeg drømmer om, at blive tandlægeassistent, blive gift, få børn og bo i DK. Mine styrker er at tale i telefon, få folk til at falde til ro og jeg er god til at hjælpe. Mine svagheder er sprog og min ordblindhed."

"Eleven" er blevet enig med vejlederen om, at hun i forhold til livshjulet skal lægge fokus på sundhed; dvs. at tabe sig. Skolemæssigt har hun brug for 1 års undervisning mere, før hun kan starte på EUD – tandklinikassistentuddannelsen.

For at nå dette mål vil hun blive på højskolen, få lagt diæt og blive bedre til dansk, samt finde praktikplads – kursus. Hun skal modtage specialundervisning i forhold til ordblindheden, og man vil kontakte VUC i Odense. Derefter undervisning i dansk, matematik og engelsk på 9. kl. niveau på VUC.

Eleven har på højskolen lært, at gå på højskole, hvordan man bor alene, at bo sammen med andre, mange oplevelser, meget selvudvikling.

Eksempel 3:

"Eleven" skal se mere på livshjulet inden næste samtale med Mette.

"Mit mål er at blive rigtig god til dansk, og styrkerne er pligtopfyldenhed, stædighed og at jeg er på en skole, hvor der tales dansk. Mine svagheder er koncentration, og min psykiske situation."

Hun er dog meget opmærksom på den glæde det vil give at nå målet. Livshjulet viser, at tilværelsen alligevel ikke er helt håbløs (symboliseret ved de ternede felter tilføjet ved anden samtale). Der er sket rigtig meget på højskolen, en øget tilfredshed på mange punkter. Tilfredshedstilstanden går i en retning, så det er realistisk at tænke i uddannelse. Planerne er at nedsætte pilleforbruget; det går rigtig godt, men det kan blive endnu bedre.

Efterår 2005 fortsætter hun på Brenderup Højskole med forberedelse til SOSU-uddannelse, samt indmeldelse i en volleyball klub – primært for at støtte dansksproget, men naturligvis også for at forbedre sin sundhedstilstand og integrationsforløbet. Som illustration af fremtidsplanerne er der i livshjulets bilag tegnet linier med datoer og aktiviteterernes tidsperioder frem til 01.07.06.

Vejledning

Hver elev blev tilbudt 2 vejledningssamtaler i løbet af højskoleopholdets 12 uger. Formålet med samtalerne var, at hver elev fik formuleret et fremtidigt uddannelsesmål, samt lagt en plan for det fortløbende år.

Udgangspunktet var, at denne gruppe piger ville have brug for:

- A. At begynde at sætte egne ord på fremtiden.
- B. At opleve at sætte realiserbare mål og nå dem.
- C. At blive bevidste om muligheder og eventuelle forhindringer i det danske uddannelsessystem i forhold til deres individuelle fremtidsdrømme (læreren udformede en plan for samtalerne).

6. Netværksinvolvering og -spredning

A. Familiedag

Familiernes involvering og opbakning har været en vigtig del af pigehøjskolens eksistensgrundlag – uden familiernes opbakning havde projektet ikke været muligt (hvis der ses bort fra de af eleverne, hvis sidste hjem var et krisecenter). Brenderup Højskole har ønsket at sikre, at familierne forstår, hvad der foregår omkring deres døtres ophold på højskolen, dels for at motivere dem til at bakke deres piger op i forløbet og dels for at sprede budskabet om et sådant projekt til andre etniske miljøer.

Brenderup Højskole afholdt d. 4/6 2005 en familiedag for forældre, søskende og kontaktpersoner til elever på pigehøjskolen. Her havde elevernes pårørende en mulighed for at stifte bekendtskab med højskolen, lærerne og se eksempler på, hvad pigerne arbejdede med på skolen. Herudover kunne dansklærerne kontaktes for at høre, hvordan det gik med elevernes danskkundskaber. Dagen blev afsluttet med en større rundtur og udendørsaktiviteter i højskolens have.

Der deltog 70 forældre og søskende i dagsprogrammet; 10 elever havde ikke forældrerepræsentation på dagen. Resultatet af spørgeskemaundersøgelsen viser, at der var stor opbakning til alle dele af projektet blandt de tilstedeværende.

Hvilke forestillinger havde du om en dansk højskole inden kurset startede?

- Uklare forestillinger: 82 %
- Uddannelsesforberedelse: 11 %
- Andet: 7 %

Hvilke forventninger havde du til kurset?

- Ingen klare forventninger: 52 %
- Lære dansk: 41 %
- Møde andre piger: 7 %

Vil du anbefale et højskoleophold for dine andre børn, venner eller familie?

- Ja, absolut: 93 %
- Ja: 7%

Hvilke resultater har din datter med sig fra højskoleopholdet?

- Løft i dansk/samfundslære: 89 %
- Større sociale kompetencer: 91 %
- Mere moden: 74 %

Var det vigtigt for dig, at højskolen kun var for piger?

- Nej: 48 %
- Ingen absolut betingelse: 24 %
- Ja: 28 %

Når din datter har været hjemme på weekend, har I sikkert talt om højskole: Hvad har hun fortalt?

- Meget positivt: 78 %
- Positivt: 22 %

B. Seminar om "Den gode integration"

Mandag den 6/6 2005 afholdt Brenderup Højskole et seminar omkring "Den gode integration". Seminaret havde primært fokus på synliggørelse af muligheder og barrierer for etniske minoritetskvinder i forhold til selvforsørgelse.

Målgruppen var især sagsbehandlere i kommunerne og politikere, men også øvrige interessenter inden for integrationsområdet var til stede.

Seminaret, som var velbesøgt med omkring 80 deltagere, havde et intensivt program med mange oplægsholdere:

- **Den gode integration i kommunerne: Præsentation af AMF's effektundersøgelse af kommunernes integration v/ forskningsassistent Signe Hald Andersen, AMF.**
- **Den gode integration i Roskilde Kommune: Hvad virker & hvad virker ikke? Roskilde-modellen præsenteres af Arzu Turan og Karen Thuesen fra Integrationsafsnittet.**
- **Livshistorier fra Pigehøjskolen: Frontberetninger fra overgangen mellem privatsfære og aktivt medborgerskab i Danmark.**
- **Regeringens integrationspolitik de kommende år v/ Integrationsminister Rikke Hvilshøj.**
- **Boligområderne og den gode integration: Hvordan kan civilsamfundet aktiveres? Eksempler fra Urban projektet i Århus Vest v/ projektleder Sonja Mikkelsen.**
- **Den Gode Integration: Fagbevægelsens rolle – hvordan får vi de etniske minoritetskvinder på arbejdsmarkedet? v/ næstformand i 3F Jane Korczak.**
- **Handels-, Transport- og Service-erhvervene i Danmark: Etniske minoriteter indenfor service området – hvor langt er man nået? Hvor stort er potentialet? v/ konsulent i HTS Ida Ruge-Andersen.**
- **Folkebibliotekernes rolle i integration: Eksempler fra Odense Centralbibliotek og Vollsmose Læringscenter v/ udviklingschef Jytte Christensen, Odense Centralbibliotek.**
- **Pigehøjskole i Brenderup: Hvordan får vi etniske minoritetspiger ud i det offentlige rum? Baggrund og erfaringer med pigehøjskole for etniske minoritetspiger v/ projektmedarbejder Mogens Godballe.**

Programmet for temadagen fremhæves her, da indholdet formåede at perspektivere "Pigehøjskole på Brenderup Højskole – kvinder med anden etnisk baggrund i det offentlige rum som aktive samfundsborgere i det danske samfund" som ét blandt flere barrierenedbrydende redskaber i den forstærkede beskæftigelsesindsats rettet mod selvforsørgelse.

Fra AMF kunne man bl.a. dokumentere, at jo lavere spor i danskuddannelsen, desto sværere er det at komme i arbejde. Dette suppleredes af de kommunale repræsentanter fra Roskilde Kommune, der gav en udtømmende gennemgang af kvindernes arbejdsmarkedsbarrierer - heriblandt den sociale isolation, helbredsproblemer og manglende arbejdsidentitet - ligesom de fyldestgørende udtrykte vanskelighederne ved vejledningsindsatsen. Det blev anbefalet at tage udgangspunkt i den enkelte og anskue integrationsarbejdet som en helhedsindsats, og det blev stærkt understreget, at beskæftigelse ikke altid er det absolutte mantra: Ofte falder kvinderne ud af arbejdsmarkedet efter ganske kort tid, fordi det virksomhedsrettede integrationsarbejde ikke har indfanget alle forudsætninger for vellykket selvforsørgelsesevne.

Integrationsminister Rikke Hvilshøj lagde sig i forlængelse af dette: "Nu er næste fase startet", indledte hun, "og dem, der er her, skal have fodfæste". "Vi har brug for arbejdskraften og for uddannelserne". "Hele familien er vigtig", fortsatte hun og henviste til Roskilde Kommune, idet hun fremover vil tage landet rundt og tale med kommunalbestyrelserne om bl.a. vigtigheden af politisk opmærksomhed på integrationssspørgsmålene.

Rikke Hvilshøj opridsede facts om de etniske minoriteters store frafald i ungdoms- og erhvervsuddannelserne. Ghettoiseringen fortsætter, og hele familien skal derfor inddrages i de unges uddannelsesvalg.

"Del erfaringer og juster på integrationsservicen!", var Rikke Hvilshøjs budskab.

Projektlederen på Brenderup Højskole afsluttede dagen med at berette om hverdagseksemplerne med de vanskelige danske ord og begreber, de unges noget diffuse opfattelse af tid og helbredstilstand og endelig om de kvantespring, som pigerne på kort tid havde foretaget mht. selvtillid og evne til at sige "nej" og bestemme over eget liv (flere elever ankom direkte fra krisecentre, mens andre har fin forældrekommunikation).

Der var blandt de deltagende stor anerkendelse for seminarets indhold og gennemførelse, ligesom der var stor respekt for de to pigehøjskole-elevs stærke personlige beretninger (livshistorie).

7. Pigehøjskoleprojektets bæredygtighed

7.1 Målopfylde & succeskriterier

A. Delmål

- A:** Mål: 90 % af de udvalgte ansøgere fuldfører undervisningsforløbet.
Resultat: 85 % af eleverne gennemførte.
- B:** Mål: 80 % erklærer ved forløbets afslutning, at kurset har øget deres interesse for uddannelse og integration på arbejdsmarkedet.
Resultat: 100 % erklærede gennem spørgeskemaundersøgelse, at de havde øget deres interesse herfor. Hovedbegrundelserne var: "Bedre til dansk", "kender Danmark bedre", "følelse af at det er mit land", "respekt for danske traditioner og historie" og "mere viden om det danske uddannelsessystem".
- C:** Mål: Ca. 60 % af familierne er aktivt involveret i projektets forløb.
Resultat: Ca. 65 % har været aktivt involveret¹⁰.
- D:** Mål: Der sker netværksdannelse på tværs af lokalområderne mellem deltagerne.
Resultat: 72 % af eleverne svarer i spørgeskemaundersøgelse, at de vil skrive sammen eller mødes, når de kommer hjem.
- E:** Mål: Forslag til opretning af højskoleforening for etniske piger.
Resultat: 78 % svarer, at de gerne vil være medlemmer af en højskoleforening.

B. Succeskriterier

- A:** 25 % af deltagerne påbegynder umiddelbart efter kursets afslutning en kompetencegivende uddannelse.
Resultat: 21,4 % (6 deltagere vil påbegynde kompetencegivende uddannelse).
- B:** 25 % af deltagerne er senest 6 måneder efter kursets afslutning i gang med aktivt at undersøge uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder.
Resultat: Vil foreligge ved den opfølgende undersøgelse i december 2005¹¹.
- C:** Familierne anbefaler projektet over for søskende, øvrig familie og netværk.
Resultat: 100 % af de fremmødte ved familiedagen vil anbefale projektet.
- D:** Alle deltagere udarbejder realistiske personlige handleplaner for uddannelse og beskæftigelse.
Resultat: 100 %.

¹⁰ 10 elever havde på "Familiedagen" ikke nogen familiemæssig repræsentation.

¹¹ Spørgeskema udsendes 6 måneder efter kursets afslutning.

7.2 Evaluering af projektets delelementer

Indledning

De fleste af forløbets enkeltdele søges omtalt og vurderet med det formål for øje i videst muligt omfang at kunne anvende denne evaluering som manual for efterfølgende erfaringsopsamling og læring for nuværende og fremtidige parter.

7.2.1 Evaluering af organisatoriske virkemidler

A. Beskrivelse af hovedpunkterne i opfølgingsprojekt

Vi mener, at mange ting er lykket i dette første pigehøjskoleprojekt. Men specielt inden for rekruttering, visitation og screening kan projektets kvaliteter udvikles. Dette har vi bygget ind i ansøgningen til næste projekt, hvor vi dels opererer med en længere tidshorisont til rekruttering og dels gør brug af rollemodeller fra det første højskoleforløb som "ghettobrydere" i ghettoområderne. Dertil kommer, at højskolekurset vil være af 4 måneders varighed, hvor det denne gang var 3 måneder. Det er vores erfaring, at et længere forløb er nødvendigt for at sikre mere tid til introduktion og indlæring af sociale færdigheder.

B. Gratis deltagelse

Man har ikke før projektstart undersøgt, hvorvidt gratis deltagelse har været en forudsætning for de deltagende, men flygtninge og indvandrere kan ikke forventes at have en viden om, at højskolekurser kan være den bedste og billigste vej til selvforsørgelse.

Såfremt højskoleophold anskues som et effektivt virksomhedsrettet integrationsværktøj for borgere på overførelsesindkomst, bør de være omkostningsfrie for deltagerne, og det må antages at være forudsætningen for gennemførelse overhovedet.

Ved højskolekurser med en varighed på mere end 5 mdr. kan man overveje at indlægge 2 til 4 ugers erhvervsarbejde, såfremt der kunne indgås aftaler med det lokale erhvervsliv (sæsonarbejde) og bopælskommuner. Lønnen for dette arbejde kunne ubeskåret gå til finansiering af højskolekurset.

C. Kønsopdeling

Kønsopdeling fremstår umiddelbart som en god idé, da man herved muliggør elevrekruttering fra det mindretal, som anser kønsopdeling som en betingelse for deltagelse, og som derfor må anses for at udgøre den gruppe, der er længst fra uddannelsessektoren og arbejdsmarkedet (segregation som middel til integration).

Imidlertid bør man overveje at tilbyde pigehøjskolekurset parallelt til etniske danskere, der har interesse for at erhverve en særlig kulturbyggeruddannelse, enten pga. almen interesse eller som et personligt kompetencetillæg.

Endelig kan det bemærkes, at 69 % af eleverne i spørgeskemaundersøgelsen mener, at forløbet ligeledes kunne have været udbudt til drenge, således at forløbet havde været for såvel drenge som piger med anden etnisk baggrund end dansk. Dette stemmer nogenlunde overens med de 72 % på familiedagen, der svarer, at projektets kønsopdeling ikke var en absolut betingelse for deltagelse. Derfor kunne det måske give mening at tilbyde drenge med anden etnisk baggrund et lignende forløb sideløbende eller sammen med pigernes.

D. Rekruttering & organisatoriske netværk

Projektets medarbejdere konkluderer, at rekrutteringsarbejdet er et langt og sejt træk, som måske bærer frugt efter en flerårig indsats. Højskolen som læringssted anses for endnu at være ukendt og kulturelt udfordrende for mange etniske familier. Brenderup Højskole ser dog væsentlige fremtidsmuligheder, såfremt der tilføres mere opmærksomhed og energi i en mere *empowerment*-orienteret rekrutteringsindsats, hvilket er skitseret systematisk i ansøgning om et kommende pigehøjskoleforløb.

Et sådant spænd mellem nye aktørtiltag og de potentielle brugere er et velkendt og tilbagevendende problem landet over. Såfremt det ville lade sig gennemføre at opbygge et system af personer – evt. professionelt ledede og frivillighedsbaserede *integrationsservicecentre* - med viden og overblik over borgerne i ghettoområderne, ville de samfundsfinansierede innovative virksomhedsforløb, højskoleforløb mv. kunne gennemføres med langt større effektivitet og succes.

1. Rollemodeller – Højskole-mentees

Brenderup Højskole foreslår uddannelse af etniske piger som rollemodeller – her kaldet *højskole-mentees*¹² - og det forekommer som en bæredygtig fremtidsmodel, hvor også mentees i tilgift ville erhverve selvforsørgelsesorienteret paralleluddannelse som kulturbrobygger, hvilket ville være en kraftfuld kompetence i den personlige erhvervsprofil.

Højskole-mentees' opgave vil være den direkte brugerformidling i skoler, ungdomsuddannelser, pigeclubber, sportsclubber og ungdomsklubber.

2. Kommunale sagsbehandlere

De små og mellemstore kommuner var de bedste rekrutteringskilder, hvilket er en glædelig, men ikke uventet erfaring, hvorfor man således skal bevare synligheden af fremtidige forløb for kommunernes nøglepersoner.

3. Informationsspredning

I den effektive rekrutteringsindsats bør man informere dér, hvor flygtninge og indvandrere har deres dagligdag og gang: Arbejdspladser, sprogskoler, aktiverings- & jobsøgningskurser, butikcentre, kirker, beboerforeninger, moskeer og etnisk lokal TV kan være blandt mulighederne.

¹² En *mentee* er en person, der ønsker at udvikle sine evner i samspil med en mentor. En mentor er en person, der via sin erfaring hjælper mentee til denne udvikling.

4. Det lokalpolitiske niveau & foreningslivet

Fra SFI/AKF's effektmåling af kommunernes integrationsindsats og integrationssucces¹³ ved vi, at politisk opmærksomhed er én blandt flere afgørende forudsætninger for en effektiv integrationsindsats.

Ved fremtidig rekruttering i særlige områder kan det derfor tilrådes at henvende sig med særlig opmærksomhed til det politiske niveau i lokalområderne, heriblandt de lokale partiforeninger, hvor man hyppigt finder særligt politisk engagement og derfor kan få yderligere kendskab til nøglepersoner i fokusområderne.

Enhver landligt beliggende højskole kender det lokale foreningsliv og dets netværksværdi!

E. Visitation

Det var nødvendigt at gå på akkord med den ønskede faglige visitation, fordi Brenderup Højskole måtte prioritere gennemførelsen af projektet med de elever, der var personligt motiverede.

F. Deltagerne

Ifølge elevers egne udsagn var det en stor læringsgevinst, at kursisterne kom fra så forskellige sprogområder, at de var tvunget til at tale dansk ved al kommunikation. Desuden gav det helt nye perspektiver for de mange, der kommer med erfaringer fra asylfasen eller fra boligområderne, og dér var vante til at omgås mange nationaliteter.

På Brenderup Højskole fik man lejlighed til at trænge om bag de stigmatiserende fordomme om hverandre gennem kulturaftner, kommunikationsundervisning, øvrig undervisning og værelsessamtalernes essens af "menneske bag kulturen".

G. Skemasammensætning

Der er kun ros at spore i brugerevalueringerne til det valgte undervisningsindhold, og det er værdifuldt, når en undervisningsinstitution tager udgangspunkt i egen kultur, hvor værdien opleves betydningsfulde af formidlerne.

H. Netværksinvolvering & samspil med virksomhedsrettede integration

Elevernes personlige netværk – familierne - udviste interesse for projektet ved at møde talstærkt frem til familiedagen (70 personer) og gennem besvarelserne i de vedlagte spørgeskemaer tilkendegav, at de bifaldt højskoleforløbet og ville anbefale pigehøjskolen i deres omgangskreds.

De professionelle omkring eleverne, primært sagsbehandlere, har udvist tilsvarende interesse. Således kom mange sammen med eleverne til højskolen på

¹³ "Kommunernes integrationsindsats og integrationssucces", Heinesen, Husted, Winter & Bøge, maj 2004, AKF Forlaget. http://www.akf.dk/dk2004/kommunernes_integrationsindsats.htm

besøg før tilmeldingen, ligesom der var mødt mange op til temadagen den 6. juni 2005.

Via formaliseret samarbejde med de kommunale og statslige arbejdsformidlinger, fx styre- eller vidensgruppedeltagelse, kunne man foreslå, at højskoleforløbene blev udformet således, at de kunne indgå mere direkte som en del af det virksomhedsrettede beskæftigelsestilbud, og dermed bevirkede en udvidelse af netværket omkring højskolen.

Offentligheden har gennem lokale og landsdækkende medier fået fyldig omtale af pigehøjskoleprojektet. Brenderup Højskole har i høj grad evnet at synliggøre pigehøjskolen, og det bliver i den kommende tid interessant at observere, hvorvidt dette vil have betydning for fremtidigt elevoptag på højskolen.

7.2.2 Evaluering af undervisning og øvrigt indhold

A. Undervisningsresultatet som det beskrives af projektmedarbejderen

De tre undervisningsgrupper fungerede godt: 10 elever blev indstillet til 9. klasses afgangseksamen i dansk på VUC i Middelfart, hvor alle bestod den mundtlige eksamen, mens 2 elever ikke bestod den skriftlige.

På dansk basis blev der gjort betydelige fremskridt for alle elevers evne til at begå sig på dansk, ligesom elevernes skriftlige niveau blev forbedret betragteligt.

På SOSU-forberedelsesholdet blev det resultatet, at 5 elever ønsker at påbegynde Social- og Sundhedsuddannelsen i enten august 2005 eller januar 2006.

B. Dansk med 9. klasses afgangseksamen

Oplægget var, at det var muligt at gå både til 9. + 10. klasses eksamen, hvilket Brenderup Højskole dog måtte ændre, dels pga. tidsnød, dels pga. manglende deltagelse fra de to elever der ønskede 10. kl. eksamen. Problemet var bl.a., at man som 10. kl. elev også skal skrive projektopgave, hvilket der ikke var elev- eller lærertimer til.

Højt fravær var generelt et problem, som man ikke for alvor fik løst. I dialogen omkring problematikken var der altid stor forståelse for problemstillingen, men den ændrede adfærd lod vente på sig. De elever, der var til stede, var aktive og udviste stor interesse. Det er lærerens indtryk, at morgensamlinger og kulturtimer havde positiv indflydelse på danskindlæringen generelt.

C. Social- og sundhedsskole forberedelseshold

Autoritet og læringsansvar

Den ikke-autoritære omgangsform frustrerede eleverne en del i starten; de prøvede grænser med fx ikke at møde til tiden eller ikke at være forberedte. Efterhånden blev deres personlige ansvar over for både lærere og andre elever dog mere tydeligt, og de stillede krav til sig selv.

Det viste sig at være vigtigt at holde undervisningen meget relevant og vedkommende for eleverne; de havde svært ved at koncentrere sig, hvis materialet blev af for teoretisk karakter.

Det var tydeligt nyt for dem at stille spørgsmål og krav til underviser og undervisning. De havde en tilbagelænet indstilling til undervisning og skulle lære at tage ansvar for egen læring, noget som er meget vigtigt at lære for at klare sig i det danske uddannelsessystem i dag.

Faglighed

Første del af liniefaget viste sig at have en meget stor betydning, idet pigerne her fik skabt et forum, hvor det var trygt at spørge, og hvor der netop ikke fandtes dumme spørgsmål. Nogle af eleverne, som har været i landet gennem længere tid, fortalte om, hvordan det er flovt at spørge om de ting, som man selv mener, at man nu burde vide. Ord, vendinger og begreber, som for mange er helt almindelige og forståelige, blev vendt og diskuteret, og eleverne var særdeles aktive i denne proces med bl.a. rollespil og lange forklaringer på forskellige sprog for at få den rette mening.

Anden del af liniefaget, som handlede om sundhedsfag, tog afsæt i pigernes egne interesser og historier. Det var tydelig den form der fik dem engagerede.

Eksempler: Hvilke oplevelser havde pigerne med psykisk syge personer? Hvad vidste pigerne om deres egen krops funktioner?

Mange myter og overleveringer kom her på bordet og kunne ses i andet lys!

Praktik og tabubelagt køns- og kropsbevidsthed

Sidste del af liniefaget, som var mere udadrettet med besøg og praktik, var eleverne meget begejstrede for og ville gerne have haft mere af.

Projekt opgaven, som var lagt an på gruppearbejde, var ikke en succes, da de ikke havde tid nok og havde svært ved at arbejde i grupper af forskellige årsager.

Pigerne havde et stort behov for at tilegne sig viden om ting, der relaterer til det at være pige/kvinde/mor. De havde mange fejlagtige forestillinger, bl.a. at mænd også har en livmoder, at man kun kan blive gravid, når man er gift, at man ikke vil kunne få børn når man har brugt p-piller osv.. Pigernes informationsniveau var meget lavt på disse områder, og de gav udtryk for, at det var tabu at tale om disse ting i deres kultur.

Det var tydeligt, at pigerne i forløbet ændrede indstilling til hinanden, deres sociale kompetencer øgedes, og andres argumenter og holdninger blev ikke bare fejlet af bordet som i starten. De kunne diskutere og vise hinanden respekt og omsorg. Det havde en betydning, at klassen blot bestod af 7 elever.

Fysiske og psykiske klager

Nogle af pigerne havde under højskoleopholdet en del somatiske eller psykiatriske klager, som krævede lægebehandling: Galdestensanfald, kraftige blødningsfor-

styrrelser, underlivsbetændelse, angstanfald, hallucinationer, pillemisbrug samt en indlæggelse på intensiv med et selvmordsforsøg vha. indtagelse af piller.

Derudover havde en stor del af pigerne psykosomatiske klager, såsom hovedpine, halssmerter, nakkesmerter, rygsmerter, hyperventilation, mavesmerter og søvnproblemer. Enkelte af pigerne havde i høj grad koncentrationsbesvær; led af *flashbacks* (genoplevelser af tidl. traumer) og depressive symptomer.

Kulturbetinget psykosomatik:

Ud fra underviserens betragtninger og pigernes egne udsagn havde en del eleverne en tendens til at sygeliggøre dét at have menstruation. Det var ikke ualmindeligt, at de blev i sengen 3-4 dage i denne periode, og de kunne ikke forene dét at passe en skolegang med at menstruere. Pigerne gav udtryk for, at det var almindeligt at takle menstruationsgener på denne måde i deres familier.

Lærers afsluttende evaluering

"Ud fra ovenstående problematik anser jeg det for en vigtig faktor, at jeg med min baggrund som sygeplejerske var i stand til at identificere elevernes fysiske og psykiske klager.

Det er efter min overbevisning en fejl at tro, at man kan drage sammenligning til et hvilket som helst andet elevhold, da disse piger ofte har dybt traumatiserende oplevelser tæt inde på livet, enten personligt eller i nær familie. Adskillige undersøgelser dokumenterer, at pigernes psykosomatiske klager kan være bl.a. PTSD (post traumatisk stress disorder), og der må tages højde for dette i omgang med og undervisning af pigerne.

Det er vigtigt, at pigerne ikke holdes i offer-rollen, og at de i høj grad bliver bevidste om ansvar for eget velbefindende, så de får mulighed for at afhjælpe disse symptomer. Dette sikres bl.a. i *psykoedukation* samt undervisning i stress, livsstil, motion, krop og psyke.

Det var tydeligt, at de første ugers belejring af den lokale praktiserende læge fik et fornuftigt leje sidst i forløbet, og pigerne blev mere bevidste om sundhed og livsstil. De kunne bl.a. opleve effekten af at indtage af væske, motion og massage kunne have en betydning for deres velbefindende."

7.2.3 Evaluering af udvalgte tilvalgsfag, valgfag & vejledning

Indledning

Foruden de tre liniefag havde eleverne mulighed for at vælge mellem et bredt udvalg af tilvalgsfag: Psykologi, syning, krop & idræt, sang & musik, IT og kommunikation. Herudover et lige så bredt udbud af valgfag; filt, maling, personlig udvikling, tasker, førstehjælp, avis og tegning & maling.

Herunder omtaler vi kort de tre fag, som eleverne selv har fremhævet som havende særlig værdi i højskoleforløbet's undervisning.

A. Kommunikation

Ud fra det tilgængelige indikationsmateriale fremstår det tydeligt, at undervisningen i personlig udvikling og ikke-voldelig kommunikation har udgjort en ualmindelig kraftfuld ændring af den enkelte elevs evne til og forståelse for indsigtfuld kommunikation og positivitet i det personlige fremtidsperspektiv.

Brenderup Højskole kunne i denne forbindelse overveje at *mainstreame* (almengøre) viden og erfaring om ikke-voldelig kommunikation gennem udgivelser, workshops o.l..

B. Sang & musik

Sang & musik skiller sig ud som ét af tre tilvalgsfag, der i særlig grad omtales som værdifuldt for eleverne gennem logbøger og historiefortællinger, og fagene synes at have haft en åbenlys lærende værdi for eleverne. Den danske sang omtales igen og igen som værende en værdifuld kilde til direkte indsigt i dansk kultur- og bevidsthedshistorie.

C. Avis

Som det fremgår af elevernes logbøger og historiefortællinger skiller avis-faget sig ud fra de øvrige udbudte fag på Brenderup Højskole. Avisen, som eleverne stod bag, taler sit eget tydelige sprog om intensiv læring med det danske sprog og medier – og en hel del morskab undervejs.

D. Vejledning

Vejledningssamtalerne beskrives som værende utroligt spændende for såvel vejledere som elever. Oplægget fra projektmedarbejderen var præcist, men det var dog meget svært at nå målsætningen inden for den fastsatte tid.

Omdrejningspunktet for de fleste samtaler blev livshjulet, der viste sig at være et særdeles kraftfuldt redskab til anskueliggørelse af nuværende livssituation, ændringer i livssituationen mellem samtale 1 og 2, og ressourcer til fremtidige forandringer.

I arbejdet med at fastsætte mål gjorde vejleder en del ud af motivering og konkretisering, således at den enkelte elev kunne komme i gang med at handle så hurtigt som muligt, samtidig med at hun var i stand til at overskue konsekvenserne. Det er vejlederens opfattelse, at eleverne fik godt udbytte af samtalerne.

7.2.4 Sammenfatning af læringsforløbet på Brenderup Højskole

Projektforløbet har, ud over de allerede nævnte aktiviteter, omfattet demokrati-undervisning gennem samlinger, elevmøder og generel, demokratisk pædagogik.

Elevernes personlige kompetencekapital kan illustreres og vurderes på følgende måde:

Selvbevidsthed og selvansvar

Pigerne bevidstgøres om personlig og faglig udvikling samt livsmål.

Metoder: De fortæller livshistorier til en professionel historiefortæller, skriver logbog og gennemgår livshjulet med en vejleder. De arrangerer og gennemfører politisk møde, familiedag og faglig temadag, samt deltager i relationsorienteret undervisning, hvilket øger deres faglige, uddannelsesmæssige kapacitet.

Den kulturelle selv-identifikation udvikles, efterprøves og afklares i samspillet med øvrige kursister, underviserne og gæster undervejs i hele projektforsløbet.

Sociale kompetencer

Udvikler og evaluerer projektet og den enkeltes sociale selvopfattelse.

Metoder: Kostskoleformen, kulturaftner, demokratilæring, livshjul, foredrag, offentlige møder, kommunikationsundervisning, danskundervisning, dansk som dagligt samtaleprog m.v..

Fremtidsmuligheder og netværk

På basis af den faglige, personlige, sociale, kulturelle og almindendannende mulighed for udvikling og læring har man gennem vejledningen fundet frem til, hvilke umiddelbart forestående uddannelser den pågældende bør sigte imod med henblik på fremtidig placering på arbejdsmarkedet.

Det forekommer at have været en engageret og veloplagt undervisningsaktivitet, som Brenderup højskole har gennemført med relationspædagogik og systematisk anvendelse af teorien om menneskets flersidede intelligensapparat.

Undervisere har i synligt omfang anvendt deres personlige livserfaringer som undervisningsmateriale og deres personligheder som virkemiddel.

Den øvrige skemalagte undervisning har bidraget til at sammenbinde den fagspecifikke og direkte kompetencegivende undervisning således, at eleverne på pigehøjskolen har haft muligheden for at få støtte til at kunne tage ansvar for egen fremtidig læring.

8. Evaluatørperspektiv og interessenter

Evalueringen skal:

- Dokumentere resultater i forhold til bevilgende myndigheder mht. projektets bæredygtighed; resultater, værdier, udviklingsmetoder og deres indhold.
- Inspirere til udvikling af forstærket beskæftigelsesindsats for familiesammenførte flygtninge- og indvandrerkvinder.

Evalueringens datagrundlag

Gennemgangen af projektførløbet baserer sig først og fremmest på det, af Brenderup Højskole, udleverede skriftlige materiale vedrørende *alle* elementer i projektet, suppleret med uddybende svar på spørgsmål til projektmedarbejderen, 2 lærere og projektlederen.

Evalueringen baserer sig på lærerudsagn, valide spørgeskemabesvarelser, personlige samtaler med eleverne, samt øjenvidneoplevelser fra de to offentlige arrangementer og enkelte besøg på skolen, heriblandt ved elevens evaluering af SOSU-undervisningen.

Desuden er der blevet aflagt besøg familie, hvor 2 kursister er søskende. Samtalen her var af generel karakter, fordi en sådan privat tilgang bør respektere familiens valg af besøgets form og karakter. Dog var familiemedlemmerne vidende om, at formålet med besøget var evaluering af højskoleforløbet, hvorfor der blev stillet direkte spørgsmål til mange af projektets delelementer, samt til forældrenes oplevelse af døtrenes velfærd før og efter højskoleopholdet, i hvilken forbindelse de af sig selv kommenterede deres personlige opfattelser af døtrenes frihedsgrader i forhold til egne normer.

Evaluatørperspektiv

Evaluators perspektiv har i særlig grad været fokuseret på den del af formålsbeskrivelsen, der vedrører projektets evne til at vise, om *barriererne for kvinder med anden etnisk oprindelse kan elimineres i forhold til arbejdsmarkedsrelateret uddannelse*, hvorfor den personlige afklaringssevne derfor har været i fokus.

Skønsmæssige betragtninger

Med det formål at agitere til personlig stillingtagen for den udviklingsorienterede læser er der undervejs i evalueringen medtaget evaluatorernes subjektive skøn af projektførløbet ud fra en akademisk tilgang og erfaringsbaseret arbejde med præintegration i forhold til Bekendtgørelse af lov om integration af udlændinge i Danmark, Lov om Aktiv Beskæftigelsesindsats samt udgangspunkt i regeringens tænketank om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark.

Interessentperspektivet

Der er forskellige interessenter i og omkring projektet, som kan vurdere resultater og metoder forskelligt. Det anlagte perspektiv antager, at der ikke kan være entydig enighed om, hvornår og hvorvidt projektet har været en succes.

Interessentoversigt:

- Integrationsministeriet.
- Undervisningsministeriet via Lov om Folkehøjskoler.
- Højskolernes Udviklingsfond.
- Kommuner og andre offentlige myndigheder, der har deltaget i visitation og elevunderhold.

- Eleverne (deltagende og kommende elever).
- Lærerne på Brenderup og andre højskoler.
- Sprogskoler, social- og arbejdsmarkedsafdelinger, private og foreningsbase-rede operatører inden for området.
- Øvrige uddannelsessteder og virksomheder og disses organisationer.
- Offentligheden generelt.

Da interessentperspektivet for denne evaluering således er kalejdoskopisk i sin mangfoldighed, omfatter det mange delelementer i projektførløbet i håbet om, at den interesserede læser selv har mulighed for at uddrage andre betydende erfaringer og fagligt meningsfulde tilføjelser, end vi har skønnet det i det foreliggende.

9. Noter

Note til "Erhvervspraktik, jobsøgning og mentorkurser" (s. 12)

Den ultimative selvforsørgelse finder sted i erhvervslivet uden for højskolen. For alt for mange er erhvervslivet en abstraktion, hvorfra heller ikke forældrene kommer hjem med daglige arbejdspladsfortællinger. Derfor er erhvervspraktik i mange tilfælde en helt særlig grundkulturel og unik oplevelse for mange flygtninge og indvandrere.

Man bør overveje at inddrage de lokale, private og offentlige erhvervsdrivende i fremtidens etniske højskoleforløb, således at de bliver partnere, der tages så alvorligt, at de om ønskeligt medvirker i højskolens inspirations- eller styregruppe, og stiller deres virksomheder til rådighed som praktikinstitutioner.

Højskolen kunne udmærket og kontinuerligt gennemføre parallelle mentorkurser i det omfang, det ville have interesse; evt. som mini-aftenhøjskole med gæstelærere.

Opmærksomheden henledes på, at det lokale erhvervsliv, naturligvis skulle have grund til at ønske et sådant samarbejde, og at enhver virksomhedskontakt, som udgangspunkt, skal være konkret. Højskolen bør derfor over for virksomhederne præsentere en konkret flygtning eller indvandrer og af den vej brolægge en mere permanent forventning om fungerende praktiksamarbejde.

Samarbejde med højskolens bopælskommune

Såfremt man vælger at tilføje lokal erhvervspraktik som en del af højskoleforløbene fremover, bør man sikre sig samarbejde med den kommunale social- og arbejdsmarkedsafdeling, og gerne med borgmesteren. Det kan ofte vise sig, at højskolen, som anderledes og ny aktør på praktikmarkedet, kan åbne døre til erhvervsbrancherne, som den kommunale arbejdsmarkedsafdeling siden kan gøre nytte af i forbindelse med den rummelige arbejdsmarkedsindsats i forbindelse med afklaringsforløb, flexjob-ordninger etc..

(Selv i regioner, hvor Regeringen har givet integrationsarbejdet særlig prisbelønnet opmærksomhed, er der fortløbende problemer med inddragelse af det politiske niveau, og derved også i den kommunale administrations prioritering af området. Jvf. Afslutningsevaluering vedr. Viborg Amts samarbejdsprojekt, FIR).

Anvendt litteratur

Foreningen Nydanser/AKADEMOS, "Mangfoldigheden på arbejde – Hvor svært kan det være?", bd. 1, "Integration. Medborger eller modborger?", 2004.

LG Insight, "Kvinder fra tredjelande og deres arbejdsmarkedstilknytning til Fyn", august 2004.

Regeringen, "Regeringens vision og strategier for bedre integration", juni 2003.

Socialforskningsinstituttet, "Køn, etnicitet og barrierer for integration", marts 2005.

Socialforskningsinstituttet & AKF, "Kommunernes integrationsindsats og integrationssucces, Eskil Heinesen, AKF, Søren C. Winter, SFI, Ina Risom Bøge, SFI og Leif Husted, maj 2004, AKF Forlaget.

Anvendt materiale fra Brenderup Højskole:

- Ansøgning til integrationsministeriet: "Etniske minoritetspiger som ghettobrydere – Pigehøjskole i det offentlige rum som bro til aktivt medborgerskab, uddannelse og arbejdsmarked"
- "Den Gode Integration", program for seminar og deltagerliste
- "Familedag på Brenderup Højskole", invitation, program og spørgeskema-besvarelse
- Foredragseksempler
- "Hvad er demokrati på Brenderup Højskole?"
- "Livshistorie", Marianne Horsdal
- Pressemeddelelse
- Rekrutteringsaftaler med Hawa Hussein og Jaklin Taoufik
- Spørgeskemaundersøgelse fra deltagerne
- "Undervisningsbevis"
- Undervisningsskema
- Vejledningssamtalskema

Bilag

Livshistorier med elever fra Brenderup Højskole

Fortalt til Marianne Horsdal

Brenderup Højskole

13.06.05

Jeg kommer fra Uganda. Jeg er vokset op i Uganda. Jeg er 17 år. Og min mor har været her i Danmark i 12 år, og min far er død. Han døde, da jeg var 7 år. Og vi var i Afrika med min mor og hendes bror og mine mostre, og først kom min bror til Danmark for fem år siden i 2001, og jeg kom hertil sidste år.

Da jeg var lille har jeg haft mange venner også fra forskellige lande. En af mine bedste vender, hendes far var dansker og hendes mor afrikaner, og jeg har prøvet at finde hende her i Danmark, men jeg har ikke kunnet finde hende.

Jeg spillede basket, og jeg var rigtig dygtig til at danse, da jeg var helt lille – 3 år. Det var sådan, at hvis der var én ting, du var god til, så skulle du bare blive bedre, men jeg vidste det ikke dengang, at jeg var god til det. Nogle gange når vi havde ferie, så rejste vi ud til forskellige lande og dansede, og når folk klapper, så tror man bare det er en kompliment. Og jeg bliver bedre, men det var en ting jeg godt kunne lide, der er mange ting, der er sket i mit liv, men jeg tager det ikke så seriøst.

Åh, det er svært, der er mange ting.

Jeg kan huske, da min mor rejste til Danmark. Jeg savnede hende meget, og hvorfor tog hun ikke mig med, og jeg vidste ikke hvorfor, og jeg savnede hende meget. Hvorfor er min mor ikke hjemme med mig, men jeg havde andre børn og hendes søstre og hendes bror og hendes mor, og de passer på dig.

Jeg kan godt lide at gå i skole i Afrika, og jeg har mine venner der, og da jeg skal til Danmark, jeg skal være sammen med min mor, men jeg tænker også meget negativt, fordi jeg så skal starte et helt nyt liv og ikke kan tale dansk. Og jeg var meget dygtig i skolen i Afrika, jeg var en af de bedste, men så siger min mor, at der er mange forskellige måder her i Danmark med uddannelse.

Det var i 2003 hun fortæller, jeg skal komme til Danmark. En dag ringer hun og siger, jeg skal komme og bo sammen med hende. Det var jeg meget glad for, men også jeg skal have et helt nyt liv og ikke bo sammen med min mormor og mine fætre og venner, og jeg vidste ikke, hvad det handler om, men så kom jeg til Danmark i 2004.

Så når jeg kom til Danmark. Det er et rigtig svært sprog, og jeg tænker, jeg kommer ikke til at tale dansk. Jeg har lært engelsk lige fra børnehaven, og nu skal jeg lære dansk, og jeg er så bange, og det tager måske 3-4 år, og jeg vil gerne lave kontorarbejde og få uddannelse til det, men nu skal jeg vente måske 3-4 år med uddannelse.

Først kommer jeg til ungdomsskole i København, og der er folk fra mange forskellige lande, og de snakker ikke så godt dansk, men jeg kunne slet ikke. Men

der var en lærer, hun hed Randi, og hun var ligesom en rollemodel for mig, og hun gav mig opgaver, så jeg kunne lære noget, og hun var også som en god ven. Efter 6 måneder var det Randi og Sanne, der sagde, at jeg skulle prøve at tage 10. klasse, og så er jeg bange igen, men mine lærere de tror på det, og jeg kommer i praktik på en skole i 10. klasse.

Dengang jeg kom til Danmark og var på ungdomsskole, der havde jeg basket og dansk, og når jeg går til basket prøver jeg at snakke dansk. Men jeg havde en veninde fra Makedonien, og vi siger, vi skal lære det.

Min basketlærer spørger, om jeg vil lære hendes børn at danse hiphop, men jeg sagde, men jeg kan jo ikke snakke dansk, men det var saligt, at jeg kunne undervise de der børn i hiphop. Men det var svært at få det til at passe sammen med timerne, da jeg kom i 10. klasse i praktik. Og her fik jeg mange venner, fordi de sagde, at Joh, hun er social.

En lærer sagde, jeg var god til hiphop, og det skulle jeg vise i klassen. Og vi lavede noget teater. Og min lærer sagde, du er dygtig til hiphop og til matematik, og du kan forstå dansk, så du kan prøve at gå i 10. klasse, så jeg gik hjem til min mor, og hun blev glad for det. Hun er gift med en dansker, og vi snakker dansk hjemme.

Så jeg skal være der en uge i praktik, men det bliver 3 uger, for jeg blev venner med eleverne og lærerne. Så efter de 3 uger siger de, at der er en højskole på Fyn kun for piger, og jeg tænker, hvad er Fyn? Og så siger min mor, jamen, det er et sted hvor du bor og tager alle dine ting med, og Randi og de andre lærere har et møde med min mor og mig, og de siger, det vil være en god ide med højskole. Men jeg har ikke været uden for København, og hvad er Fyn? Jeg tænker, åh, nej, men min mor siger, det er en god ide, fordi der er mange nationaliteter, og vi skal snakke dansk og ikke engelsk. Og jeg tænker, jeg kan godt tage til Fyn og se på det og tage tilbage, hvis det ikke er noget. Og jeg tænker, nej, det er nok kedeligt, og jeg er bange, og jeg skal være her i 3 måneder. Men det er mit liv, og jeg skal lære dansk for at kunne få uddannelse og arbejde.

Og jeg kommer her første dag og kigger på pigerne, og de kommer fra Afghanistan, Zanzibar, Somalia, Thailand, Congo, Kurdistan, Irak, mange forskellige nationaliteter, også en dansker, og kun en fra Uganda. Og de kommer fra mange forskellige steder, og det her handler om kultur og dansk, og vi sidder her. Og den første dag jeg tænker, hvornår er det slut. Den første dag, det var ok, vi kommer til at lære hinanden lidt at kende, og jeg tænker på de negative ting i forskellene. Så den anden dag vi tager på tur med vores forstander, og vi kan ikke huske hinandens navne, og vi snakker, og det er sjovt de næste dage. Og vi har en aften, og vi lærer om hinandens kulturer og viser hinanden, hvordan det er og hvad der provokerer hinanden, og vi snakker om, hvordan det er at komme til Danmark. Og nogen har haft det meget svært. Og der var nogen, der ikke kunne få praktikplads eller arbejde, og vi snakker om vores forskellige liv. Hver pige har sin oplevelse, men mange har haft det svært, og når vi fortæller hinanden om vores oplevelser, så kommer vi til at se, at måske er det ens egen skyld, men man på forhånd ikke har tillid til, at det skal gå. Og undervisningen handler om vores livs, og om aftenen, hvor vi leger og har det sjovt. Og der var en lærer, der siger, jeg skulle undervise i dans og tage en uddannelse i det. Og her, du lærer at tage ansvar for dit eget liv. Efter det her, det er lidt ligesom når du er vokset op og har fået arbejde og børn, du skal passe på, du lærer at tage ansvar og være social med andre mennesker og tænke mere på de positive ting. Der er mange ting i vores liv, der er negative, men der er også positive ting, og der skal være en

balance. Vi lærer at forstå hinanden, og vi snakker dansk, dansk, dansk, og vi får da misforståelser, men det lærer vi at forstå og klare. Og vores lærere, de prøver at hjælpe os på en rigtig god måde, og de ved, at hun er god til det, og hun er god til det.

Nu, når jeg snakker med min dansklærer, og jeg forstår, at jeg skal tage 10. klasse og så HHX, og jeg forstår, hvorfor jeg skal gøre det. Jeg ved mere om, hvordan jeg skal klare min situation og ikke bare sige, nu må vi se hvad der sker. Men det bliver så svært at sige farvel til hinanden, for vi er ligesom en stor familie, så det bliver svært.

Der er mange efter den her højskole, der ved meget mere om, hvad de skal. De har netop fundet ud af, hvad de skal gøre med deres liv, og før de kom her, der vidste de ikke, hvad de skulle stille op med deres liv. Nu er jeg blevet meget mere sikker på, hvad jeg skal gøre, jeg har fået den selvtillid. Jeg har noget jeg skal udrette i mit liv.

En ting også, det her kursus har givet os en retning i, hvad vi skal gøre, hvordan vi tager ansvar, og hvordan vi skal respektere andre mennesker, og at der er mange kulturer, og hvordan vi skal prøve at forstå dem. Men de er mennesker med deres kulturer, og vi kan forstå hinanden og respektere hinandens kulturer og komme til forståelse, og det bedste er, at vi taler dansk hele tiden. Og jeg troede jeg fandt nogle venner, hvor vi kunne snakke engelsk sammen, men nej, vi snakker dansk. Og når jeg går til IT og jeg ikke kan finde ud af det – åh, det handler om kommunikation. Og vi har den der samling om morgenen med Ole, og vi lærer noget om den danske kultur og ordsprog, og vi lærer virkelig om, hvordan vi kan have et godt liv, når vi tager ansvar for vores liv, der er mange ting, vi har lært her, mange ting. Jeg er blevet meget bedre til at snakke og lytte og udtale det danske sprog, og det glæder mig rigtig meget, fordi efter et år i Danmark nu, føler jeg, jeg kan klare mange ting.

Brenderup Højskole

13.06.05

Jeg hedder Setara Hassan og kommer fra Afghanistan, og jeg er 18 år. Min far var en officer, og min mor var en almindelig kvinde. Jeg var født i Kabul, hovedstaden i Afghanistan. Jeg var et barn, der græd rigtig meget. Jeg havde en kærlig mor og en god far. Det første jeg kan huske var, da min anden søster blev født. Der kom en læge, men det er ligesom en drøm. Jeg har to søstre og to brødre. Jeg har fået en bror for tre uger siden. Jeg er den ældste.

Jeg gik i skole i Kabul. Før jeg gik i skole, da jeg var fire år, blev min mor skudt. Jeg kan ikke huske om det var svært eller ej. Men det gik.

Så gik jeg i skole i mange år. Jeg var ikke så dygtig, men heller ikke dum. Så fik vi problemer i Kabul, så rejste min far et eller andet sted hen, jeg vidste ikke hvor, men så rejste min stedmor og mig og mine søskende til Pakistan for at finde, hvor min far er.

Der fik vi at vide, at han er i Danmark af en af hans venner, som var kommet fra Europa.

Der gik jeg i afghansk skole til 10. klasse. Det var en fantastisk tid, jeg oplevede der. Jeg havde mange gode lærere, som jeg aldrig kan glemme og fantastiske klassekammerater. Jeg har været til islamisk skole i Pakistan. Der var jeg en dygtig elev. Og på skolen i Pakistan var jeg en af de dygtigste elever. Jeg gik til engelsk sprogcenter i Pakistan. Jeg gik til tegning og billedkunst, det var også rigtig godt. Det var ikke kun maling, jeg lærte der, jeg havde nogle gode klassekammerater, som lærte mig personlige ting. Jeg lærte at få selvtillid, og jeg lærte at stole på andre mennesker der.

Jeg har altid været et godt menneske efter min mening. Jeg har altid prøvet at være et godt menneske. Da vi var i Pakistan tog vi til hovedstaden, til Islamabad. Og så tog vi til Kabul for at få pas. Jeg følte meget, at nu var vi hjemme der. Det kan jeg ikke forklare, det kan jeg aldrig glemme. Vi gik ikke så meget ud, men alligevel, det var helt noget andet, en fantastisk oplevelse. Vi var der en uge. Det var så svært udenfor. Jeg savnede min far. Vi var så taknemmelige, da vi fik lov til at komme til Danmark, vi blev enormt glade.

Så kom vi til Danmark. Da vi først kom til Danmark, vi kom med tørklæde, og vi kom fra Asien til en helt anden verden, som var helt anderledes end vores land. Det var så koldt, det var i januar vi kom. Så kom vi hjem og så min far, og det var fantastisk.

Så var vi der i to måneder. Det var kedeligt, det var en landsby, og vi så ingen mennesker, de var på arbejde eller i skole, så der var ingen mennesker, det var alt for kedeligt.

Efter to måneder så startede vi i multiklasse på en skole. Det var sammen med mine to små søstre, vi gik i samme klasse. Nå, det var godt nok. Vi følte os aldrig alene, når vi var 3, der var altid nogen at snakke med, og vi hjalp hinanden med lektier og alt. Jeg var ikke så glad der. Jeg var 16 år, og mine klassekammerater de var 13-14 år, det var som et voksent menneske mellem børn. Så efter 3 måneder kom sommerferien, og jeg blev 17 år, og så startede jeg sprogskole i Holbæk. Jeg var så bekymret over, hvad jeg skal gøre. Jeg har gået 10 år i skole, og jeg vil gerne fortsætte min uddannelse, og jeg vil gerne tage en lang uddannelse og blive til noget. Så da jeg først fik at vide, at jeg skal på sprogskolen, så var jeg ikke så glad, men min lærer sagde, det var 10. klasse, men nogle afghanske piger sagde, at det ikke var 10. klasse, men en sprogskole. Jeg vil gerne gøre noget, så jeg kan lære dansk hurtigere, men jeg kan ikke gøre noget, så kom jeg på skolen efter sommerferien. Jeg var oppe til en prøve først, derefter kom jeg ind på sprogskolen. Jeg var altid sammen med børn, men nu var jeg sammen med unge mennesker mellem 18- og 25 år. <det var en afdeling af sprogskolen for unge mennesker, det var godt nok.

Den første dag vi startede, skulle vi på tur til en kirke. Jeg var helt alene, helt alene. Det sjoveste var, der var to busser, en for de voksne og en for unge mennesker, så tog jeg den forkerte bus, den for voksne mennesker, fordi jeg kom lidt for sent. Jeg kom for sent, fordi første dag, jeg skulle til Holbæk, jeg skulle med bus nr. 13, men tog den der gik i den forkerte retning, der gik til Slagelse i stedet for Holbæk, og så spørger jeg buschaufføren om vej, og så siger han, at jeg ikke er i Holbæk men i Slagelse, og så kommer jeg sent, og da jeg så kommer, tager jeg den forkerte bus, og uha! Og er jeg SÅ gammel? Og skal jeg være sammen med dem, og er sprogskolen sådan, og jeg vil aldrig lære dansk. Men dagen gik godt, og jeg lærte to mennesker at kende.

De første dage det var så sjovt med de unge mennesker, at være et nyt sted, og der var så mange fra forskellige lande. Men pludselig følte jeg mig alene, nu havde jeg ikke mine søstre med, og nu følte jeg mig alene, og det var ikke særlig sjovt mere.

Men senere kendte jeg nogen af dem, og så snakkede vi videre.

Så tog vi en tur til Skagen, der var sammen i tre dage, der lærte jeg dem alle sammen at kende, så blev det sjovere. Jeg var god til at lave lektier, målet var bare at lære dansk, jeg havde både dansk og engelsk der, men jeg var bedre til engelsk, så der havde jeg fri og havde så timer i matematik.

Senere - de var så søde de mennesker, der var der – men det kom bare ikke med det samme. Jeg gik hurtigt op til den sidste klasse. Det gik meget godt. Jeg lærte en masse ting. Men problemet var...jeg lærte lidt dansk, og så tænkte jeg, at nu skulle jeg bestemme, hvor jeg skal hen. Studievejlederen sagde, jeg skulle blive indtil sommerferien. Jeg havde ikke nogen, der kunne hjælpe mig, hver gang jeg sagde, jeg skulle på gymnasiet, så siger de, det bliver alt for svært, du er lige kommet til Danmark.

Så skal alle på sprogskolen en uge i praktik, og jeg kommer så til København på besøg i gymnasier, og jeg var på 5 forskellige gymnasier og snakker med studievejlederne, om jeg kan komme ind efter sommerferien. De fleste siger, jeg ikke er helt klar og skal vente et år, men det vil jeg ikke, for jeg vil gerne gå videre, og jeg har (spildt)brugt et år på dansk. Så der var en studievejleder på Frederiksberg Gymnasium, der siger, hvis du vil, så kan du. Så fik jeg tillid til, at jeg kunne. Så sendte jeg ansøgning til Østerport Gymnasium. Jeg var ikke helt sikker, om jeg kan klare det, men jeg prøver, om jeg kan. Så på Holbæk sprogcenter en af mine klassekammerater siger, at hun skal på højskole langt væk på Fyn, og jeg læste i brochuren, at det var forberedelse til 9. klasse, og det var det, jeg skulle have. Jeg har aldrig hørt om en højskole, at det var sådan et sted, hvor eleverne bor. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle gøre, så snakkede jeg med min studievejleder, at jeg gerne vil gå der og opleve noget nyt. Og det vigtigste var, at jeg skulle bare lære dansk, så jeg kan lave optagelsesprøve til gymnasium, så jeg kunne lære endnu mere dansk. Så blev vi enige, så ringede hun her. Nej, hun var ikke enig, hun ville gerne beholde mig til sommerferien. Så gik jeg til min sagsbehandler, at jeg gerne ville gå på denne her skole. Hun siger endelig også ok, så kom jeg på højskolen med min far. Han siger også ok, men syntes det var langt væk. Jeg sagde, der er kun piger, men han siger, det er lige meget, om det er piger eller drenge, men det er så langt væk, men han siger ok.

Så kørte min kontaktperson mig og min far til skolen. Uha, det var så langt væk. Den første dag, jeg syntes det var spændende, så mange piger, og piger med mange forskellige etniske baggrunde. Jeg var glad for at være på skolen fra den første dag allerede.

Så valgte jeg 9. klasse på skolen. Jeg skulle være til timer hver dag, selv om nogen havde det svært med det, fordi jeg skulle lære mere, jeg skulle gøre noget. Det gik stærkt, og det gik rigtig godt. Jeg lærte endnu mere dansk, om grammatik og udtale, og lærte at alle de piger, der kommer fra så mange forskellige lande, og selvom man kommer fra så mange forskellige lande og så mange forskellige kulturer kan man leve sammen i ét hus. Selvfølgelig er der nogle små problemer, også med piger, men de små problemer blev løst hurtigt. Vi er blevet rigtig gode venner, ligesom søstre. Den her højskole, den er blevet ligesom et hjem, vores eget hus, for mig i hvert fald.

Vi havde dansk som linjefag og nogle andre valgfag som 'personlig udvikling', 'det gode liv', 'maling', 'håndarbejde', 'smykker'. Så valgte jeg 'personlig udvikling' og 'det gode liv' de første 6 uger. Der har jeg lært en masse ting, især om girafsprag og ulvesprog og kommunikation, og at man kan gøre sit liv godt, eller at man kan ændre et almindeligt liv til et rigtig godt liv med vores måde at tænke på, f. eks. at være opmærksom på de gode ting mere end de dårlige, på løsninger mere end begrænsninger. Bare at skifte sin egen måde og tænke lidt anderledes, så kan man have et godt liv, det har jeg lært.

30. maj havde jeg optagelsesprøve til gymnasiet. Uha! Jeg var meget nervøs. Jeg tog til København og prøverne var i dansk, engelsk og matematik. Det gik ok, det gik godt, så jeg blev optaget på gymnasiet, det var det bedste og den glædeligste oplevelse som skete i mit liv her i Danmark.

Så kom jeg glad hjem her på skolen. Jeg gav ikke op, jeg gik alligevel til timerne, der er stadigvæk mange ting, jeg skal lære, for nu skal jeg på gymnasiet og klare det godt.

Aftalen var, at jeg skal op til eksamen på sprogskolen, men det skulle jeg ikke, men her på skolen skulle jeg op til eksamen for 9. klasse i dansk skriftligt og mundtligt på VUC i Middelfart. Skriftligt gik godt, så skulle vi til mundtligt i sidste uge, i torsdags, det gik godt. Og så var jeg mere glad for mine klassekammerater end for mig selv, alle bestod, og jeg havde ikke brug for det, det havde mine klassekammerater mere.

Da jeg kom hjem fra VUC, da fik jeg rigtig meget respekt og alle sagde til lykke, fordi jeg fik den højeste karakter, så jeg var så glad, og så er jeg så glad nu, jeg skal flytte hjemmefra til København, jeg har fået en lejlighed på et kollegium i København, jeg har fået et job i sommerferien i Netto, så jeg skal arbejde i sommerferien og læse lidt mere for at være lidt mere klar til gymnasiet.

Nu skal vi slutte højskolen i den her uge. Jeg er taknemmelig for lærerne og for integrationsministeren, som har givet den her mulighed for alle pigerne, som jeg kommer til at savne, alle de søde, søde klassekammerater. Højskolen var en af de oplevelser, som jeg ikke glemmer i hele mit liv. Jeg lærte dansk og respekt og meget om andre kulturer.

Brenderup Højskole

16.06.05

Jeg kan huske helt tilbage til jeg begynder at gå, og første gang mine forældre opdagede det, at jeg gik imellem min mor, min far og min storesøster. Jeg husker jeg var meget alene som baby og kravler rundt meget alene, og jeg kan huske på et tidspunkt, hvor jeg er helt vildt tørstig. På det tidspunkt vi havde et stort hus med en stor lang have, jeg ved ikke hvor mine forældre er henne, jeg kravler og græder efter min mor. En dag, jeg fortalte hende det, så sagde hun: Kan du huske, du drikker olie? Men så meget kan jeg ikke huske tilbage.

Jeg ved ikke, hvor meget jeg skal fortælle.

Helt fra lille af, jeg arbejder meget med at sy tøj til dukker. Jeg var bange for voksne mennesker, bange for at komme for tæt på dem, fordi de kyssede mig og

holdt om mig, jeg var ligesom en bold imellem dem. Nu, hvor jeg tænker tilbage, ved jeg de elskede mig, men dengang var jeg bange for dem.

Min far han lå og læste højt, og det fik mig til at elske skolen, og jeg ville så gerne læse at læse og skrive, så jeg bad far om at undervise mig. Jeg blev ved med at sige: Har du købt papir og blyant? Og jeg blev ved til han begyndte at undervise mig. Men jeg kunne ikke skrive ligesom ham, så han slog mig rigtig meget. Jeg blev bange og tisede i bukserne, og jeg var kun 5-6 år, og min mor turde ikke sige noget, så slog han også hende. Så begyndte han også at undervise mine søskende og andre børn, så han underviste i to år, men han slog mig, og så blev jeg bange og kunne ikke skrive ordentligt og huske noget, og på det tidspunkt blev jeg meget mobbet af mine søskende, fordi jeg ikke kunne noget som helst.

Og stadigvæk nogle gange i dag, det piner mig at jeg tisede i bukserne dengang. Min barndom, det var kun nervøsitet og være bange for dem omkring mig. Jeg vågnede op fra søvnen og skreg uden at vide hvorfor.

Jeg var meget stille og sad for mig selv, men vidste altid hvad jeg skulle, og hvad jeg vil. Min familie siger, jeg var anderledes, jeg havde altid min egen mening end de andre.

Jeg forstod ingenting. Hvorfor blev jeg behandlet sådan? Hvorfor snakker folk på den måde? Alting var et spørgsmål for mig. Jeg fik ingen forklaring, de sagde, jeg spørger for meget.

Når jeg tænker tilbage til min barndom, det er altid slåskamp. Vi har ingen nærkontakt med min far, det har vi stadigvæk ikke, vi kender ham mere fra den onde side, men vi snakker ikke om det. Vi er så lukkede om tingene.

Jeg gav altid min mor skylden, hvorfor hun finder sig idet? Hvorfor hun gør ikke noget? Men hun siger, det er for børnenes skyld, men jeg tænker, hvis hun elsker os, må hun gøre noget, ikke finde sig i det helvede. Men ingen forstår jeg kunne finde på at sige sådan noget.

Min far var kendt for at være en flink mand, klog. Folk elskede ham. Hvis nogen havde problemer var det ham, der gik ind og løste dem. Han snakkede altid om frihed og demokrati og kvinders rettigheder, men det var noget helt andet hjemme hos os.

Som barn holdt jeg rigtig meget af mine søskende, jeg elskede dem rigtig meget, måske fordi vi passede vores små søskende, jeg elskede mine små søskende lige fra de blev født.

Jeg hjælper meget med at passe børn og med husarbejde og udendørs arbejde med at lave huset om og alting.

Grunden til at jeg var så aktiv var, at min familie ønskede, jeg var en dreng, mange ting måtte jeg ikke, fordi jeg ikke var en dreng, men jeg kunne sagtens klare mig, hvis jeg fik lov til det. Jeg fik også lov til nogle ting, som mine søskende ikke fik. Jeg fik lov til at gå i drengetøj. Jeg gik meget ud og gik ikke med tørklæde og gik ud og gjorde indkøb og købte tøj til mine søskende. Jeg havde nøglen til pengeskabet, når min familie ikke var hjemme, var det mig der havde nøglen.

Der er nogle ting ved mig, der irriterer min familie, at jeg ikke holdt kæft og sagde min mening, f. eks. når voksne mennesker sagde, hvorfor jeg ikke bar tørklæde og kaldte mig noget, der betyder uduelig, så svarede jeg igen. Men det var også derfor mine forældre stolede på mig og sendte mig ud.

I 1992 begyndte jeg også at gå i skole igen. Jeg gik i 2. klasse, som jeg havde for nogle år siden. Men han forventede, jeg gik i 4. klasse, men jeg havde ikke lært noget af hans undervisning. Jeg elskede at gå i skole, men jeg blev nervøs, når jeg så læreren, jeg var aktiv men kunne ikke rigtig fremlægge noget af nervøsitet. Selvom jeg ikke var den dygtigste, alle lærerne og eleverne holdt meget af mig. Jeg havde god kontakt til alle lærerne. Jeg sprang 3. klasse over og gik i 4. og 5. Så har jeg ikke haft mere skolegang.

For resten det var i lejren i Irak, hvor vi boede i 17 år.

Jeg burde have sagt fra starten af, at mine forældre er kurdere fra Iran. Min far flygter fra Iran, fordi han var politisk aktiv, og hans hus blev undersøgt. Han flygtede mens der var krig mellem Iran og Irak, der var 50.000 kurdere der flygtede.

De drog af sted igennem bjergene. Min storebror var 5-6 år, og mine to store søstre var yngre, og min mor var gravid med mig.

Jeg blev født i en lejr midt i krigen i Kurdistan i Irak, og et liv i en lejr og i den kultur, det er helvede.

Jeg har altid tænkt på at komme væk fra lejren og det samfund, jeg var i. Jeg glædede mig sådan til at komme til Europa, det var mit største ønske og det eneste der holdt mig i live.

I lejren sendte vi livshistorier, cases via FN rundt til Europa. Vores case blev modtaget i Danmark. Den dag vi fik at vide, vi måtte komme til Danmark var jeg så glad og hoppede og dansede og skreg, mit ønske går i opfyldelse.

Men da vi kom til Danmark, jeg troede alt blev anderledes, jeg vidste ikke at tingene blev værre, og vi blev mere indelukkede.

I 93 jeg blev tvunget til at tage tørklæde på, og jeg hadede det. Jeg troede ikke på den tro og den kultur. Også her i Danmark jeg blev slået for at jeg skulle have tørklæde på, men da jeg skulle starte i skole, sagde jeg: skole eller tørklæde, og endelig fik jeg lov til at fjerne det. Men jeg forstår ikke min far, han synes ikke om tørklæde, når han snakker med folk, han er muslim, han er ikke muslim, jeg forstår ham aldrig.

Jeg har en stor familie, 9 søskende og to forældre, men jeg savner dem, for jeg har på en måde aldrig haft dem, når jeg havde brug for dem. I Irak der var kun én kultur, som jeg var oppe imod, ét samfund, én familie, men her i Danmark jeg kom op imellem tre, min familie, dansk kultur og mig selv.

Tingene fungerede ikke. Jeg kom fra skole og skulle lave så meget hjemme. Og der var ikke tid til at lave lektier, og min far slog min familie, og jeg havde hovedpine og blev syg. Jeg prøver alt på at klare den familie og få en uddannelse og integrere mig, men det var ikke nemt.

I vores familie blev vi ikke tvunget til at gifte os, men meget pressede. Der var mange der ringede og ville giftes med mig, og så pressede de.

Jeg tænkte flere gange på at begå selvmord. Jeg havde tænkt på at melde min far, men mine søskende var ikke enige.

Det jeg mest hader ved ham er, at han fik mig til at tænke på nogen ting, som jeg ikke ville og ønskede.

Jeg endte med at flygte hjemmefra. Jeg kunne ikke se andre muligheder. Jeg var nervøs for mig selv, bange for mig selv, jeg tænkte på at slå ham ihjel, jeg sov ikke om natten. Jeg havde det så skidt. Det fik mig til at hade ham så meget. Han fik mig også til at hade mænd så meget, for mig var mænd nogen svin og onde. Jeg ved det er forkert at generalisere.

Jeg flygtede til et krisecenter i Odense og var der i 3 måneder og prøvede stadigvæk at begå selvmord. Ønskede jeg var død og hadede mig selv, men prøvede også at klare det og leve videre.

Det var også stressende at være på krisecenter med mange mennesker med store problemer og mange børn, man kunne ikke slappe af.

Jeg gik til selvmordsforebyggelse og fik psykologhjælp. Det hjalp rigtig meget. Min kontaktperson havde hørt om højskolen. Så vi snakker om vi skulle komme på højskole, og jeg tænkte, det turde jeg ikke, tænk hvis jeg mødte nogen, der kendte min familie, det med at flygte hjemmefra det gør man ikke i min kultur, og slet ikke når man er pige.

Men jeg synes også det lyder spændende med en pigehøjskole. Jeg synes det er spændende at møde andre folk fra andre lande, hvad siger de, hvad tænker de.

Så vi ringer på højskolen og laver en aftale om vi kunne komme og kigge på skolen og meldte mig ind, og jeg kom på højskolen 14 dage før de andre.

Første dag jeg var på højskolen, det var lidt svært, de andre snakkede engelsk, det var en international gruppe, der var også nogle danskere, der var søde, jeg havde hovedpine og ikke lyst til at komme ned og snakke med nogen. Anden dag blev jeg på mit værelse. Jeg kunne ikke holde det ud, men jeg tvang mig selv til at komme ned, og dag efter dag det blev bedre.

Og lærerne var rigtig rigtig gode til at snakke med. Jeg var tryk ved at møde dem og snakke med dem. Allerede fra første dag jeg mødte Ole, forstanderen, jeg holdt meget af ham. Det synes min kontaktperson også og sagde, det er tegn på, det er en god skole.

Så kom jeg jo 14 dage før, og så kom pigerne. Der kom også en kurdisk pige, som jeg var glad for at have kontakt med og som jeg kendte lidt i forvejen. Og jeg spurgte alle de andre, hvor de kom fra, og hvor langt de havde kørt, om de var trætte. Jeg var så nysgerrig.

Jeg er meget glad for, jeg har valgt at komme på højskole. Jeg synes jeg har lært meget og forandret mig psykisk rigtig meget. I fag valgte jeg personlig udvikling, som Erik underviser i. Den undervisning har jeg lært rigtig meget af og forandret mig nogenlunde. Jeg kan bedre sige tingene og holder også rigtig meget af Erik, jeg kommer til at savne ham rigtig meget.

Jeg håber, jeg får kontakt med ham også efter skolen, også Helle, som jeg har haft i sundhedsklassen. De to klasser gør mig til at blive bedre til at komme frem og sige min mening, stole mere på mig selv, have mere selvtillid. Også mit danske sprog er blevet bedre. De to lærere kommer jeg simpelthen til at savne. Jeg synes hver dag, hver eneste time jeg har lært noget i den her skole, men det er ikke nemt at sætte ord på. Men jeg har lavet en vikingehalskæde, blevet bedre til at bruge computer. Jeg er både kommet til at kende mere mig selv og andre kulturer og pigerne på skolen og lærerne. Og på den her skole jeg kom til at få kontakt med min familie igen, selvom jeg ikke har en god kontakt med dem endnu. Jeg blev også bedre til at sige fra og mere bevidst på, hvad jeg skal, og bedre til at tage en beslutning. Jeg har altid villet være aktiv og integrere mig og være selvstændig, men på den her skole er jeg blevet mere bevidst om det, at jeg kan. Jeg er blevet stærkere.

Jeg skal begynde på Social og sundhedsskolen 1. august.
(født 1981)

Brenderup Højskole **16.06.05**

Jeg kommer fra Kosovo og er bosniakker og er selvfølgelig født dernede. Jeg havde et rigtig godt liv dernede, men så blev far slået ned af vores nabo. Før det vi havde det rigtig godt. Min far har arbejde på en fabrik, og han havde tjent penge, så vi kunne få mad, og de ting vi havde brug for. Men efter han blev slået, så var han mange gang indlagt på sygehuset. Da han var slået, var der ikke nogen, der kunne genkende ham. Så efter det så var han nødt til at arbejde alligevel, selvom han var syg for at tjene penge til os. Jeg gik i skole sammen med en søster, og jeg har også en storebror, som bor i Sverige. Han rejste til Sverige i 1999. Og jeg har også en lillebror, han går også i skole.

Så var det jeg startede at gå i skole, da jeg var 6 år. Jeg var en god elev, og det gik sådan godt til 6-7 klasse. Så dér begyndte krigen i vore hjemland, så vi var nødt til at flygte fra Kosovo til Montenegro, vi havde det rigtig svært, vi kunne ikke køre med bussen, fordi politi og soldater stod på et sted, hvor de samler alle mændene og slår dem ihjel. Så vi var bange for at køre den vej. Så var vi nødt til at gå igennem skoven, og det tager 7 timer at gå igennem skoven. Vi så, da vi var på vej, en mand der var hængt, og vi var nødt til at gå den vej. Efter vi kom til Montenegro, vi var på et sted som var ligesom et asylcenter. Det var et sted for mennesker, der kom fra krig. Og så efter et stykke tid tog vi hjem igen.

Senere kom vi til Montenegro, det var mig og min søster og min storebror og min lillebror. Så kom vi med en bil. Så var vi der et stykke tid uden forældre, men så tænkte vi, der måske ikke blev så mange problemer, og vi savnede vores forældre, og vi ville gå tilbage til dem.

Da vi kom tilbage, så gik der én dag, så kom der en masse soldater hos os hjem. De tog – man kan kun se deres øjne, de havde masker på og knive og pistoler. Så tog de min far og min storebror, de tog dem med, og en 3-4 af dem stod hjemme hos os. Min mor har de taget ind på et værelse, min søster på et værelse og mig og min lillebror ind på et tredje værelse. Jeg har hørt, vi hørte kun nogen der skriger. Det var min mor og min søster, deres stemmer. Jeg har spurgt dem mange gange, hvad de har gjort ved jer, men de har aldrig fortalt det til mig.

De som var sammen med mig og min lillebror, de tog og slog os ind mod væggen meget hårdt, mens jeg siger, hvad laver I med min mor og søster, de siger: Nu skal vi sige, hvad vi skal lave af jer. De slår selvfølgelig hele vores familie, og far og storebror de har taget med, og vi vidste ingenting om det i flere timer. Efter et stykke tid gik alle de soldater ud fra os. Jeg har set min mors tøj. Det var ødelagt. Min søster græder rigtig meget. Jeg spurgte hende, hvad de har lavet. Hun kan ikke sige det. Hendes stemme har stoppet, hun kunne ikke snakke mere. Vi sidder hjemme, mig, min søster, min mor og min lillebror og venter på min far og min bror, at de kommer tilbage. De kom kl. 3 eller 4 om natten, de kom tilbage, vi har ikke sovet hele natten, men ventet på dem. Da jeg så min far, han var fuld af blod og rigtig hævet. De har slået ham og skåret ham med en kniv på venstre kind hele vejen og sat 1 kg på hans ar, de har lavet. Min storebror han havde ståltråd om håndleddene, der var gået ind i kødet. Soldaterne havde sagt til dem, at hvis I ikke har flyttet jer til i morgen, vi kommer og brænder jer i jeres hus. Vi ventede at nogen kommer at hjælpe os, og vi kan se husene brænder alle steder, og jeg kunne ikke vente til klokken 7 eller 8, hvor vi skulle ringe efter nogen andre, der kunne hjælpe os. Så kommer min onkel, som har ringet efter nogen, der skulle komme og hjælpe os fra FN, så kom de med tre store lastbiler med folk fra Italien og England, FN folk. De kom og har set, at min far var helt hævet, og vi kunne ikke vaske det blod som var på hans kind, så de tog ham og hele familien og kørte os til Pec, det ligger 7 km fra os, så kørte de til en kirke, som hedder Pecka Patrijasija, der har vi overnattet, og der var rigtig mange forskellige mennesker, som også var kommet fra krigen, der var også krig der, men kirken havde FN soldaterne. Næste dag kom FN soldaterne og tog os til Montenegro. Min far har haft operation af sit hoved 5 ½ time, han var rigtig meget syg, både psykisk og fysisk, så da vi kom til Montenegro fik vi så et værelse og et badeværelse, hvor vi kunne være til krigen stopper. På den størrelse. De har haft et køkken, hvor vi får mad. Det var dårlig mad. Så min far kommer hver dag og spørger nogen, om nogen vil give ham noget arbejde, så han kan tjene lidt penge. Så fandt han nogen steder nogle mennesker, der skal bruge nogen til at skære træer fra 7 morgen til 7 aften for 50 kr. om dagen. Men så var han jo alligevel glad for det, lige meget om han var syg og slået, så han kunne tjene lidt penge for at købe mad til os. Så var det hver dag. Det var halvandet år vi var i Montenegro. Men så fik vi at vide, at der er nogen, der kan hente os til Danmark, og så var det min onkel, der finder nogen, der kan køre os herfra til Danmark. Men da vi var i Montenegro, fik vi at vide, at albanerne leder efter min familie. Vi så vores hus var helt brændt, det kom i aviserne efter et stykke tid, men så har vi lavet sådan en plan med min onkel, at vi skulle komme til Danmark. Det er faktisk rigtig svært og hårdt at komme derfra og hertil. Vi har betalt rigtig mange penge for at komme til Danmark, og det tog 3 dage og 2 nætter til vi kom hertil. Vi kom i en lastbil, og vi skulle spise og tisse og sove indenfor, indtil vi kom til Danmark, og vi fik sådan en lille sandwich bare for at få noget i munden, så vi ikke dør. Så vi kom til Danmark den 21/11 i 2000. Den aften chaufføren sagde til os: Her er Danmark, I skulle skynde jer at komme ud af lastbilen. Men vi kunne ikke finde nogen af mændene, det var midt om natten.

Så hele natten – vi var 17 personer – vi leder efter at finde en, der kunne hjælpe os. Det var regnvejr og rigtig koldt. Vi kom hele tiden ind i elektriske hegn omkring marker med køer, hele natten. Så næste dag kl. 6-7 om morgenen kom en politimand. Så sagde vi, vi ville søge asyl, og så sagde han, at vi skulle vente til han kalder på nogle andre, for vi kunne ikke være alle sammen i én bil. Så kom han med nogle kolleger, og de tog os til et sted, der hedder Sandholm. Så der var vi, og politiet var virkelig venlige og søde og rare. Jeg troede vi var kommet til en politigård, men de var flinke og gav os mad. Så efter vi kom til Sandholm fik vi et værelse, til vi får mulighed for at flytte til et andet asylcenter. Så var vi der 15

dage, så flyttede vi til Randers, der var vi i 3 år. Så begynder jeg at gå i skole, to dage efter vi kom til Randers. Det hele, de fleste var albanere, der boede på det asylcenter, og da jeg så der var mange albanere, så var jeg virkelig meget bange. Men heldigvis alle mine lærere sagde: Husk nu, at du er i Danmark, så der sker ingenting med dig. Så efter vi var de 3 år i Randers, kommer vi her på Fyn. Og vi var der i halvandet år. Jeg har fortsat med at gå i skolen, men jeg havde faktisk ansvar for hele min familie, selvom jeg kun var 17 år. Min far var meget psykisk syg, min mor er også rigtig dårlig og har haft to knæoperationer. Min storesøster, det er også en katastrofe psykisk, min lillebror havde også traumer, fordi vi har set alt muligt. De grimme ting. Så jeg passede og hjalp hele min familie alt, hvad jeg kunne, men så den 15/11 05 fik vi opholdstilladelse, og det var mit største ønske og min største drøm, fordi vi har ventet hver eneste dag i 4 ½ år på asylcenter, og ventet hver eneste dag, hvad der skulle ske med os. Vi fik rigtig mange negative afslag, at vi skulle rejse hjem, men der var stadigvæk krig, og de ting vi har oplevet, og vi sagde til politiet, at I må gerne slå os ihjel, men ikke sende os til vores hjemland. Så heldigvis til sidst fik vi opholdstilladelse. Efter vi fik opholdstilladelse i januar måned vi har flyttet til Glamsbjerg Kommune. Jeg er virkelig meget glad for det personale, der arbejder i Glamsbjerg Kommune. De har hjulpet os med lejlighed, med skolen og med alle de andre ting. Min far og mor de arbejder ikke, og de går ikke i skolen, fordi de ikke kan klare det, fordi de er syge. Min lillebror går i skole i Assens, og mig og min søster er her på højskolen. Jeg kunne sige, at jeg er virkelig meget glad for at være her på højskolen. Det eneste jeg er ked af, det er at min mor og far de ikke kunne klare så meget, så det er mig og min søster, der hjælper dem og gør rent i deres lejlighed og hjælper.

Vi stopper her på Brenderup Højskole 25/6, men jeg tror aldrig jeg glemmer de oplevelser vi har haft her på skolen. De lærere, alle lærerne er meget søde og vil gerne hjælpe med lektier, med problemer, med alle de ting vi har, når vi har nogle problemer, hvor vi ikke kunne snakke med nogen andre. Så får vi gode råd fra vores lærere. Og jeg har lært virkelig meget. Nogle rigtig gode ting, som jeg skal bruge hele mit liv. Og det jeg har lært, det er sprog, dansk kultur, traditioner, personlig udvikling. Min fremtid er, jeg skal efter sommerferien starte her igen. Jeg skal tage 4 måneder til, og efter det skal jeg begynde på social og sundhedsskolen i Odense. Den tid vi har været her på skolen, jeg har taget 9 klasse eksamen.
(født 1985)

Om livsfortællingerne

Marianne Horsdal

På foranledning af FFD er der i juni 2005 blevet foretaget fire narrative interviews – livsfortællinger – med elever på Brenderup Højskole. De interviewede elever har deltaget i et tremåneders højskoleophold, støttet af Integrationsministeriet for piger af vidt forskellig etnisk baggrund. Pigerne, som har deltaget i interviewene, er valgt ud af Mogens Godballe, som har stået for kursusforløbet. I et narrativ livshistorisk interview bliver interviewpersonen bedt om at fortælle om sit liv fra begyndelsen til i dag (se Horsdal 2003, 2004, 2005). Intervieweren afbryder ikke undervejs og stiller ikke spørgsmål, men lytter opmærksomt og skriver fortællingen ned. Fortælleren, som tilpasser sig skrivetempoet, får således tid til at reflektere og overveje, hvad der er betydningsfuldt, hvad hun ønsker eller ikke ønsker at fortælle, og sætningerne bliver mere sammenhængende end i et båndoptaget interview. Det er afgørende, at fortælleren bestemmer, hvad der er

vigtigt, relevant og betydningsfuldt at få fortalt, så det ikke er interviewerens spørgsmål der styrer den røde tråd i fortællingen. Opklarende spørgsmål kan evt. stilles bagefter. Fortælleren får senere det renskrevne interview til gennemsyn for evt. rettelser, tilføjelser eller fortrydelser. De fire livsfortællinger er derfor godkendt af fortællerne.

Jeg har ofte på seminarer og konferencer hørt højskolefolk udtale, at det var svært præcist at sætte ord på, hvad det er højskolen kan i forhold til andre skoleformer. Imidlertid gav både mødet med pigerne og deres fortællinger mig det indtryk, at vi her kan få sat nogle ord på, hvad det er højskolen kan, når den er bedst.

Pigerne har været utrolig glade for deres højskoleophold. De har fået en positiv oplevelse for livet, og de har lært en masse. De har både fået undervisning i dansk sprog, taget danskprøver i samarbejde med VUC og haft traditionelle højskolefag. Det har været en god kombination og viser, at formel undervisning og kompetencegivende fag sagtens kan forenes med højskolefag og give et rigtig godt resultat. Højskolefagene ser tilsyneladende ud til at have støttet den mere formelle undervisning ikke mindst i forhold til undervisning i personlig udvikling og 'det gode liv', hvor eleverne er blevet både udfordret og støttet dannelsesmæssigt, er blevet modnet og mere afklarede. Men også lærernes personlige engagement, hvor de har været til rådighed også udenfor timerne, højskoleformens på én gang både udfordrende og trygge samvær, hvor man lærer at leve sammen og får etableret fællesskaber på tværs af forskelligheder har styrket pigerne. Højskoleformen betyder, at den enkelte bliver set som en person, som et særegent individ, og ikke blot som en generaliseret anden, samtidig med at der er fokus på fællesskab.

Den sidste dag, jeg var på skolen for at lave interviews, kom en del af pigerne hjem fra Middelfart VUC med deres eksamensbeviser, og det var herligt at se, hvordan der blev udløst knus og kram og udvist gensidig opmuntring, stor glæde og solidaritet på tværs af alle skel.

Det er en voldsom ting for et barn og et ungt menneske at komme til et helt andet land og en anden kultur, måske endda med traumatiserende oplevelser i bagagen. Der er stor usikkerhed og måske angst over for alt det nye og ukendte, og det er svært at finde sig selv i en ny sammenhæng. Det er også svært at finde ud af, hvad der er af realistiske muligheder, at blive afklaret i forhold til fremtiden, hvad man kan eller ikke kan. Oplevelsen af ensomhed, isolation, anderledeshed og utryghed befordrer ikke læreprocesser.

Opholdet har betydet, at pigerne er kommet i gang med en god læreproces. De er nu i stand til at komme videre med deres liv og har fået mere tillid til deres egne muligheder. De har lært at tænke mere positivt over tilværelsen, samtidig med at de har forbedret deres danskundskaber. Uden dette højskoleophold kunne flere af pigerne risikere at spille år af deres liv, få ødelagt deres selvtillid og opleve marginalisering. Nu er pigerne blevet stærkere, mere beslutningsdygtige og langt bedre rustet til at tage ansvar for deres fremtid. De understreger også, at de har lært noget om at komme til forståelse, løse konflikter og respektere forskellighed, meget væsentlige elementer i dannelse til demokratisk medborgerskab. Både demokratisk medborgerskab og integration læres i praksis. Det samme gælder at lære at lære.

